

Ο ΚΥΠΡΙΟΣ ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΑΣ ΜΙΧΑΗΛ (†1836)

Οι Κύπριοι Νεομάρτυρες

Οι Νεομάρτυρες είναι μία ιδιότυπη κατηγορία Αγίων των νεότερων χρόνων, η οποία χαρακτηρίζεται αφενός από τον φορέα που επέβαλλε το μαρτύριο, δηλαδή τον Τούρκο κατακτητή, και αφετέρου από την εμμονή του Μάρτυρα στην Ορθόδοξη πίστη. Στην πλειονότητά τους οι Νεομάρτυρες ήταν άνθρωποι απλοί, με ταπεινά επαγγέλματα, άνδρες και γυναίκες, οι οποίοι βίωναν εκείνα τα στοιχεία που συνθέτουν την Ορθόδοξη πνευματικότητα, δηλαδή συμμετείχαν στα μυστήρια της Εκκλησίας και μελετούσαν την Αγία Γραφή. Η επίδραση της θυσίας τους στη λαϊκή συνείδηση υπήρξε ιδιαίτερα σημαντική, αφού ήταν μήνυμα αντίστασης και πηγή δύναμης για τους υποδούλους, και τους καλούσε να διατηρήσουν τη Χριστιανική τους πίστη, η άρνηση της οποίας σήμαινε υιοθέτηση του τουρκικού προτύπου ζωής. Σε αυτό συνέτεινε το γεγονός, ότι οι περισσότεροι από τους Νεομάρτυρες προέρχονταν από τα λαϊκά στρώματα και ήταν σε άμεση συνάφεια με τους υπόλοιπους Χριστιανούς, με αποτέλεσμα οι τελευταίοι να στηρίζονται στην πίστη τους, αφού έβλεπαν συνανθρώπους τους, όμοιους με αυτούς, οι οποίοι δεν είχαν ζήσει πολύχρονους ασκητικούς αγώνες, να περιφρονούν τον κατακτητή και να ομολογούν θαρραλέα την αγάπη τους στον Χριστό.

Ανάμεσα στους Νεομάρτυρες των χρόνων της Τουρκοκρατίας περιλαμβάνονται και τρεις Κύπριοι, οι Γεώργιος (†1752), του οποίου το πραγματικό όνομα είναι Ιωάννης και το σωστό έτος του μαρτυρίου του το 1745, Πολύδωρος (†1793) και Μιχαήλ (†1836)¹. Οι δύο πρώτοι, οι οποίοι μαρτύρησαν στην Πτολεμαίδα της Παλαιστίνης και στη Νέα Έφεσο της

1. Για τους Κύπριους Νεομάρτυρες βλ. Κωστή Κοκκινόφτα, «Η συμβολή των Νεομαρτύρων και των Εθνομαρτύρων στη διατήρηση της Ελληνορθόδοξης συνείδησης των Κυπρίων», στον τόμο: Οικονόμου Παρασκευά Αγάθωνος (επιμ.), *Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Κυπριανός. Ο Μάρτυρας της πίστεως και της πατρίδος. Επιστημονικός Τόμος*, Ιερά Βασιλική και Σταυροπηγιακή Μονή Μαχαιρά, Κύπρος 2012, σ. 705-749. Για το πραγματικό όνομα του Γεωργίου και την ακριβή χρονολογία του μαρτυρίου του βλ. Συμεών Πασχαλίδη, *Η αυτόγραφη Νεομαρτυρολογική συλλογή του Μοναχού Καισάρου Δαπόντε (1713-1784)*, Θεσσαλονίκη 2012, σ. 93-103 (τα σχόλια), σ. 281-289 (το κείμενο).

Μικράς Ασίας, αντιστοίχως, ήταν ευρέως γνωστοί στο νησί, λόγω της συμπερίληψης του συναξαρίου τους στο «Νέον Μαρτυρολόγιον» του Αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτη², αλλά και λόγω της ευρύτατης αναφοράς στον βίο και το μαρτύριό τους σε Αγιολόγια και σε άλλα ιστορικά και εκκλησιαστικά έντυπα³. Ο Νεομάρτυρας Μιχαήλ, όμως, μόλις τα τελευταία χρόνια έγινε γνωστός, ύστερα από τη επίσημη διακήρυξη της αγιότητάς του, μαζί με άλλων τεσσάρων κατοίκων της Σαμοθράκης, με τους οποίους συμμαρτύρησε, από την Ιερά Σύνοδο του Οικουμενικού Πατριαρχείου, το 1985.

Η χειρόγραφη παράδοση για τον βίο του Μιχαήλ και των άλλων τεσσάρων Νεομαρτύρων της Σαμοθράκης

Δεν έχουμε υπόψη οποιεσδήποτε πληροφορίες για τον τόπο γέννησης, τα νεανικά χρόνια και τον χρόνο της εγκατάστασης του Μιχαήλ στη Σαμοθράκη. Απουσιάζουν επίσης στοιχεία για την παραμονή του στην περιοχή και τον τρόπο διαβίωσής του μέχρι το 1821, εκτός από το γεγονός ότι είχε στην κυριότητά του ιδιόκτητη κατοικία, όπως θα γίνει λόγος στη συνέχεια. Οτιδήποτε είναι γνωστό για τη ζωή του αντλείται από χειρόγραφο, που έγραψε, το 1843, ο άγνωστος από άλλες πηγές Μοναχός Ιάκωβος του Μετοχίου στη Σαμοθράκη Άγιος Αθανάσιος της Ιεράς Μονής Ιβήρων του Αγίου Όρους, όπου αναφέρεται ότι μαρτύρησε με άλλους τέσσερις κατοίκους του νησιού στη Μάκρη της Θράκης, στις 6 Απριλίου 1836. Το μικρό χρονικό διάστημα, που μεσολάβησε ανάμεσα στον μαρτυρικό θάνατό τους και στη συγγραφή του κειμένου, μας επιτρέπει να θεωρήσουμε ιστορικά ακριβή τα όσα περιγράφονται. Αυτό, όμως, που αμφισβητήθηκε είναι το έτος του μαρτυρίου,

2. Για τους Γεώργιο (Ιωάννη) και Πολύδωρο, για τον οποίο παρατίθεται και ακολουθία, βλ. Νικοδήμου Αγιορείτου, *Νέον Μαρτυρολόγιον, ήτοι μαρτυρία των Νεοφανών Μαρτύρων των μετά την άλωσιν της Κωνσταντινουπόλεως κατά διαφόρους καιρούς και τόπους μαρτυρησάντων*, Ενετία 1799, σ. 175-177, 265-288, αντιστοίχως.

3. Για τον Γεώργιο (Ιωάννη) βλ. Αρχιμανδρίτη Χρυσόστομου Παπαδόπουλου (μετέπειτα Αρχιεπισκόπου Αθηνών), *Οι Νεομάρτυρες*, Αθήνα 1922, σ. 35-36· Μητροπολίτη πρώην Λεοντοπόλεως Σωφρόνιου Ευστρατιάδη, *Αγιολόγιον της Ορθοδόξου Εκκλησίας*, Αθήνα 1995, σ. 96. Για τον Πολύδωρο βλ. Χρ. Παπαδόπουλου, *Οι Νεομάρτυρες*, ό.π., σ. 44-45· Σ. Ευστρατιάδη, *Αγιολόγιον της Ορθοδόξου Εκκλησίας*, ό.π., σ. 396.

αφού στη δημοσίευση του χειρογράφου, που πραγματοποιήθηκε από τον ιστορικό και φιλόλογο Κοσμά Μυρτίλο Αποστολίδη, το 1941, αναφέρεται ότι συνέβη στις 6 Απριλίου 1835. Κατά το έτος αυτό, όμως, η Δευτέρα του Θωμά δεν συνέπιπτε με την 6η Απριλίου, κάτι που συνέβη το αμέσως επόμενο, 1836⁴. Το πιθανότερο είναι ότι η σχετική σύγχυση προήλθε από παρανόηση της σωστής χρονολογίας 1836 κατά τη μεταγραφή του κειμένου του Μοναχού Ιακώβου από το πρωτότυπο σε αντίγραφό του. Άλλωστε, η ορθή χρονολογία, 1836, επιβεβαιώνεται και έμμεσα από την αναφορά του Μοναχού Ιακώβου ότι την περίοδο, κατά την οποία συνέβηκαν τα γεγονότα, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ήταν ο Γρηγόριος ΣΤ΄ (1835-1840) ο από Σερρών, ο οποίος, όπως είναι γνωστό από τη βιογραφία του, ανήλθε στον πατριαρχικό θρόνο στις 26 Σεπτεμβρίου 1835⁵. Κατά συνέπεια, το μαρτύριο των πέντε συνέβη τον Απρίλιο του αμέσως επόμενου έτους, οπότε διατελούσε Πατριάρχης, και όχι τον Απρίλιο του 1835, περίοδο κατά την οποία ακόμη δεν είχε εκλεγεί στον πατριαρχικό θρόνο.

Το χειρόγραφο του Μοναχού Ιακώβου περιλαμβάνει ασματική ακολουθία προς τιμή των πέντε Νεομαρτύρων και εγκώμιο, δηλαδή διήγηση σχετική με το μαρτύριό τους. Το περιεχόμενό του μετέγραψε και έθεσε υπόψη του Αποστολίδη ο γιατρός και ιστοριοδίφης Αχιλλέας Σαμοθράκης από αντίγραφο του πρωτοτύπου, που εντόπισε στον ναό της Αγίας Αναστασίας της Μάρκης. Όπως σημείωνε, το χειρόγραφο αυτό είχε αντιγράψει στη Σαμοθράκη από κάποιο άλλο προηγούμενο ο Πελοποννήσιος Χρ. Ν. Ρηγόπουλος, το 1874.

4. Μητροπολίτη Αλεξανδρουπόλεως Άνθιμου Ρούσσα, *Οι Άγιοι ένδοξοι πέντε Νεομάρτυρες εκ Σαμοθράκης και εν Μάκρη Έβρου αθλήσαντες Εμμανουήλ, Γεώργιος, Μιχαήλ, Θεόδωρος και Γεώργιος*, Αλεξανδρούπολη 1997, σ. 10.

5. Μανουήλ Γεδεών, *Πατριαρχικοί Πίνακες. Ειδήσεις ιστορικά βιογραφικά περί των Πατριαρχών Κωνσταντινουπόλεως από Ανδρέου του Πρωτοκλήτου μέχρις Ιωακείμ Γ΄ του από Θεσσαλονίκης, 36-1884*, Κωνσταντινούπολη 1890, σ. 612.

Σύμφωνα με τον Αποστολίδη, ένα ακόμη χειρόγραφο με το μαρτύριο των πέντε φυλασσόταν στον ναό της Σαμοθράκης, που είχε ανεγερθεί προς τιμή των Μαρτύρων⁶.

Όπως αναφέρεται σε αυτό, ο Μοναχός Ιάκωβος προχώρησε στη σύνθεση της ασματικής ακολουθίας ύστερα από προτροπή του γνώριμου των Μαρτύρων Επισκόπου Τραϊανουπόλεως Ανθίμου⁷, αρχιερατικού επιτρόπου του Μητροπολίτη Μαρωνείας (1821-1838) Δανιήλ⁸, στη δικαιοδοσία του οποίου υπαγόταν την περίοδο αυτή η Σαμοθράκη: «Ἐν ἔτει τεσσαρακοστῷ τρίτῳ ὀκτακοσίοις ἅμα χιλίοις τῆς σεπτῆς Χριστοῦ θεογονίας ἐγράφη συνετέθη τε αὐτ' ἡ Ἀκολουθία, προτροπῇ μὲν Τραϊανουπόλεως Ἀνθίου ἐπισκόπου, πόνῳ δέ καί πολλῇ σπουδῇ μοναχοῦ Ἰακώβου, ὑπὲρ ὧν ὑπερέυχεσθε οἱ ταῦτη ἐντυχόντες»⁹. Πιθανότατα ο Μοναχός Ιάκωβος, εκτός από την ακολουθία, είναι και ο συγγραφέας του εγκωμίου, που επίσης δημοσιεύτηκε από τον Μυρτίλο Αποστολίδη, το 1941. Είναι

6. Κοσμά Μυρτίλου Αποστολίδη, «Ανέκδοτος ακολουθία και εγκώμιον πέντε Θρακῶν Νεοφανῶν Μαρτύρων Μανουήλ, Γεωργίου, Μιχαήλ, Θεοδώρου και Γεωργίου», *Θρακικά* 16 (1941), σ. 335-339 (το ιστορικό της έκδοσης), σ. 340-354 (η ασματική ακολουθία), σ. 354-365 (το εγκώμιο). Το εγκώμιο παρατίθεται στη συνέχεια της παρούσας εργασίας, ύστερα από αποκατάσταση, κατά το δυνατόν, της αρχικής γραφής του κειμένου. Και αυτό γιατί οι κατά καιρούς εκδότες του επέβαλαν τύπους και γραφές, που θεωρούσαν πλησιέστερες στις γλωσσικές τους αντιλήψεις.

7. Ο Άνθιος υπηρετούσε προηγουμένως ως Πρωτοσύγκελλος του Μητροπολίτη Μαρωνείας Δανιήλ και καθ' υπόδειξη του χειροτονήθηκε Επίσκοπος Τραϊανουπόλεως, για να τον αντιπροσωπεύει επιτροπικῶς. Βλ. Μητροπολίτη Σαρδέων Γερμανού, «Επισκοπικοί κατάλογοι των επαρχιών της Ανατολικῆς και Δυτικῆς Θράκης», *Θρακικά* 6 (1935) 126. Ήταν μέλος της Αδελφότητος της Μονῆς της Μεγίστης Λαύρας του Αγίου Όρους, όπου συναντάται να εφησυχάζει κατά το ἔτος 1854. Βλ. Μητροπολίτη πρώην Λήμνου Βασίλειου Ατέση, «Επισκοπικοί Κατάλογοι Ελλάδος», *Εκκλησιαστικός Φάρος* 56 (1974) 494.

8. Για την περίοδο της αρχιερατείας του Δανιήλ βλ. Σαρδέων Γερμανού, «Επισκοπικοί κατάλογοι των επαρχιών της Ανατολικῆς και Δυτικῆς Θράκης», *ό.π.*, σ. 88· Β. Ατέση, «Επισκοπικοί Κατάλογοι Ελλάδος», *ό.π.*, σ. 493.

9. Κ.Μ. Αποστολίδη, «Ανέκδοτος ακολουθία και εγκώμιον πέντε Θρακῶν Νεοφανῶν Μαρτύρων Μανουήλ, Γεωργίου, Μιχαήλ, Θεοδώρου και Γεωργίου», *ό.π.*, σ. 336.

αξιοσημείωτο ότι σε σελίδα ενός από τα σωζόμενα αντίγραφα του χειρογράφου του Μοναχού Ιακώβου αναγράφονται, με άλλη γραφή, προφανώς μεταγενέστερη, μαζί με τα ονόματα των Μαρτύρων και τα επώνυμά τους, που είναι Μανουήλ Παλαγούδας Γερομανολούδης, Θεόδωρος Δημητρίου Καλακίδης, Γεώργιος Ακαμάτης, Μιχαήλ Κύπριος και Γεώργιος Κουρούνης¹⁰.

Αρκετά χρόνια αργότερα, το έτος 1965, το εγκώμιο αναδημοσιεύτηκε, μάλλον από δεύτερο αντίγραφο, όπως διαπιστώνεται από τις γλωσσικές διαφοροποιήσεις, που παρατηρούνται, συγκρινόμενο με αυτό του 1941¹¹. Τα όσα θα αναφερθούν στη συνέχεια προέρχονται από το εγκώμιο της έκδοσης του 1941, που είναι, όπως έγινε λόγος προηγουμένως, και η μόνη σωζόμενη γραπτή πηγή για το ιστορικό του μαρτυρίου των πέντε Νεομαρτύρων της Σαμοθράκης.

Ο εξισλαμισμός των πέντε Νεομαρτύρων το 1821

Καθοριστική χρονιά για τη ζωή του Μιχαήλ και των άλλων τεσσάρων Νεομαρτύρων υπήρξε το έτος 1821, οπότε οι κάτοικοι της Σαμοθράκης εξεγέρθηκαν και διεκδίκησαν, όπως και οι υπόλοιποι Έλληνες, την ελευθερία τους. Την 1η Σεπτεμβρίου του ίδιου έτους, όμως, επέδραμαν στο νησί τουρκικά στρατεύματα, που βρίσκονταν στην Τένεδο, στην περιοχή της Αβύδου και αλλού, και προέβηκαν σε σφαγές και λεηλασίες, εκτέλεσαν πολλούς από τους άνδρες και πώλησαν ως σκλάβους μεγάλο αριθμό γυναικοπαίδων σε περιοχές της Ευρώπης, της Ανατολής και της Αιγύπτου¹². Σύμφωνα με το εγκώμιο, ανάμεσά τους περιλαμβάνονταν και οι ευρισκόμενοι σε παιδική ηλικία Γεώργιος, Μανουήλ, Θεόδωρος και έτερος Γεώργιος ο

10. Άννας Μαλτέζου, *Πέντε Μάρτυρες εκ Σαμοθράκης*, Σαμοθράκη 1998, σ. 15.

11. «Λόγος διηγηματικός και εγκωμιαστικός εις τους Αγίους Πέντε Νεομάρτυρας, τους εκ Σαμοθράκης. Εγράφη υπό του μοναχού Ιακώβου Ιβηρίτου (Μετόχιον Άγιος Αθανάσιος Σαμοθράκης) εν έτει 1843», *Θρακικά* 39 (1965) 298-307.

12. Βλ. Ίδα [= Ίωνος Δραγούμη], *Σαμοθράκη*, Αθήνα 1909, σ. 28-31, όπου καταγράφονται τοπικές παραδόσεις για τις σφαγές και τους εξανδραποδισμούς. Περισσότερα για την Επανάσταση στη Σαμοθράκη και τα όσα επακολούθησαν βλ. Απόστολου Ευθυμιάδη, *Η συμβολή της Θράκης στους απελευθερωτικούς αγώνες του Έθνους (από το 1361 έως το 1920)*, Αλεξανδρούπολη 2001, σ. 168-169, 224-225, 228-229.

νεότερος, οι οποίοι εξισλαμίστηκαν βίαια και πωλήθηκαν σε Μουσουλμάνους, τους οποίους ακολούθησαν στον τόπο διαμονής τους. Ένας από αυτούς, ο Μανουήλ, ο οποίος οδηγήθηκε στην Αίγυπτο, είχε την ευκαιρία να μάθει την Αραβική γλώσσα και να μελετήσει τη διδασκαλία του Κορανίου. Την ίδια περίοδο εξισλαμίστηκαν και μεγαλύτεροι σε ηλικία κάτοικοι της Σαμοθράκης, για να σώσουν τη ζωή τους, όπως ο Κύπριος Μιχαήλ, που επίσης εγκατέλειψε το νησί.

Η λήξη της Επανάστασης και η ανακήρυξη του ελληνικού κράτους δημιούργησαν νέες κοινωνικοπολιτικές συνθήκες, γεγονός που συνέτεινε, ώστε να περιοριστούν οι διώξεις σε βάρος των Χριστιανών υπηκόων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και να εξαγοραστούν πολλοί από όσους είχαν πωληθεί ως δούλοι. Παρόλο που η Σαμοθράκη εξακολουθούσε να είναι υπό τουρκική κυριαρχία, οι πέντε εξωμότες, οι οποίοι είχαν στο μεταξύ απελευθερωθεί, επέστρεψαν στο νησί και ανέλαβαν τα πατρικά τους κτήματα. Ταυτόχρονα επανήλθαν και στη Χριστιανική πίστη και, αφού χρίστηκαν με άγιο μύρο, ζούσαν ως Χριστιανοί. Όμως, σύμφωνα με τους νόμους της εποχής, η άρνηση του Ισλάμ ετιμωρείτο με θάνατο¹³. Γι' αυτό και προτρέπονταν από τους ομοθρήσκους τους να μεταβούν στο ελεύθερο ελληνικό κράτος, όπου μπορούσαν να ζήσουν χωρίς κινδύνους.

Σύντομα το γεγονός της θρησκευτικής μεταστροφής των πέντε διέρρευσε στους Τούρκους κατοίκους της Σαμοθράκης και των απέναντι κοινοτήτων της Θράκης, οι οποίοι κατάγγειλαν τα σχετικά στον Τούρκο διοικητή και στον καδή της κωμόπολης Μάκρης, στα διοικητικά όρια της οποίας υπαγόταν η Σαμοθράκη. Όπως αναφέρεται στο εγκώμιο, αρχικά οι διοικητής και καδής αρκούσαν στον εκφοβισμό των πρώην Μουσουλμάνων, για να λαμβάνουν χρήματα, και αυτό επαναλαμβανόταν και από τους αντικαταστάτες τους, γεγονός που φανερώνει ότι μεσολάβησε αρκετό χρονικό διάστημα από την επάνοδό τους στη Σαμοθράκη μέχρι το μαρτύριό τους, για το οποίο θα γίνει λόγος στη συνέχεια.

Τα όσα διαδραματίστηκαν, ύστερα από τη γνωστοποίηση της μεταστροφής των πέντε κατοίκων της Σαμοθράκης, προβλημάτισαν τον Επίσκοπο Τραϊανουπόλεως Άνθιμο, ο οποίος

13. Βλ. Κώστα Φωτιάδη, *Οι Εξισλαμισμοί της Μικράς Ασίας και οι Κρυπτοχριστιανοί του Πόντου*, Θεσσαλονίκη 1988, σ. 351, όπου γίνεται αναφορά στο σχετικό εδάφιο της ερμηνείας του ιερού νόμου των Μουσουλμάνων για τη θανατική τιμωρία όσων εγκαταλείπουν το Ισλάμ.

σε επίσκεψή του στην Κωνσταντινούπολη ζήτησε τη γνώμη του προαναφερθέντος Πατριάρχη Γρηγορίου ΣΤ΄ για την τυχόν βοήθεια, που θα μπορούσε να παράσχει η Ιεραρχία της Εκκλησίας, στην περίπτωση, κατά την οποία οι Αρχές αποφάσιζαν να εφαρμόσουν τον ισλαμικό νόμο. Η απάντηση του Πατριάρχη ήταν κατηγορηματική: η Εκκλησία ήταν εμπερίστατη και ανήμπορη να βοηθήσει και συμβούλευε τους πρώην εξωμότες να αναχωρήσουν το ταχύτερο για την Ελλάδα, προκειμένου να σώσουν τη ζωή τους. Αυτοί, όμως, όταν τους κοινοποίησε τα σχετικά ο Τραϊανουπόλεως Άνθιμος, αρνήθηκαν, δηλώνοντας ότι είχαν αποφασίσει να παραμείνουν στον τόπο, που είχαν αλλαξοπιστήσει, και, εάν χρειαζόταν, να μαρτυρήσουν και διά του αίματος να εξαλείψουν το αμάρτημά τους.

Στο μεταξύ διορίστηκε νέος καδής στην Μάκρη, ονόματι Απτηρραχμάν εφένδης, ο οποίος, κατά την επίσκεψή του στο νησί πληροφορήθηκε για την επάνοδο των πέντε κατοίκων στον Χριστιανισμό. Τους κάλεσε τότε να παρουσιαστούν ενώπιόν του και προσπάθησε να τους πείσει, με δήθεν καλό τρόπο, να επανέλθουν στο Ισλάμ. Όταν, όμως, διαπίστωσε ότι ήταν αποφασισμένοι να μαρτυρήσουν, παρά να αρνηθούν τη Χριστιανική τους πίστη, διέταξε και τους οδήγησαν στη φυλακή. Στη συνέχεια, αφού έλαβε και αυτός χρήματα, τους απελευθέρωσε και επέστρεψε στη Μάκρη.

Στο εγκώμιο αναφέρεται επίσης, ότι ο καδής επιχείρησε να εκμαιεύσει από τον Τραϊανουπόλεως Άνθιμο κάποιο θετικό σχόλιο για τη μεταστροφή των πρώην ομοθρήσκων του, για να τον καταδικάσει στη συνέχεια ως συνένοχο. Η ανωτέρω πληροφορία, την οποία, προφανώς, έθεσε υπόψη του συγγραφέα, Μοναχού Ιακώβου Ιβηρίτη, ο ίδιος ο Άνθιμος, φανερώνει την άμεση εμπλοκή του τελευταίου στη σύνθεση του εγκωμίου και, κατά συνέπεια, την επικύρωση του περιεχομένου του, γεγονός που του προσδίδει επιπρόσθετη αξιοπιστία. Όπως σημειώνεται σχετικά, ο καδής τον ρώτησε, με δόλιο τρόπο, πώς νόμιζε ότι όφειλε να ενεργήσει με τους «ύβριστές τῆς θρησκείας του», και του έθεσε το ερώτημα αν έπρεπε να τους εκτελέσει ή να τους ελευθερώσει. Στην περίπτωση δε που τον συμβούλευε να τους αφήσει ελεύθερους είχε την πρόθεση να τον κατηγορήσει ως τον αίτιο για τη μεταστροφή τους. Ο Επίσκοπος Τραϊανουπόλεως, όμως, σύμφωνα με το εγκώμιο, αντιπαρήλθε το ερώτημα και απάντησε ότι είναι ο ίδιος ο καδής, που κατείχε την εξουσία και η απόφαση για το πώς θα ενεργούσε ήταν αποκλειστικά δική του.

Το μαρτυρικό τέλος

Την ίδια περίοδο ανέλαβε την πολιτική διοίκηση της Μάκρης ο τυραννικός και γνωστός για τη σκληρότητά του Αλβανός Τζελάλ μπέης, τον οποίο ο Απτηρραχμάν ενημέρωσε για το «θράσος» των πέντε να αρνηθούν τη θρησκεία του Ισλάμ. Ο νέος διοικητής διέταξε τότε την άμεση σύλληψη και μεταφορά τους στις φυλακές της Μάκρης, όπου τους ανέκρινε και, όταν διαπίστωσε την πρόθεσή τους να μαρτυρήσουν, παρά να ομολογήσουν πίστη στο Ισλάμ, τους φυλάκισε ξανά. Έδωσε δε οδηγίες να δεθούν τα χέρια τους οπισθάγκωνα και τα πόδια τους να τοποθετηθούν σε ξύλο, τη λεγόμενη ποδοκάκη, καθώς και να αλυσοδεθεί ο τράχηλός τους, έτσι ώστε η διαβίωσή τους στη φυλακή να καταστεί μαρτυρική.

Οι πέντε συλληφθέντες προαισθάνθηκαν αυτή τη φορά το επικείμενο τέλος, γι' αυτό και ενημέρωσαν τους Χριστιανούς κατοίκους της Μάκρης για την επιθυμία τους να κοινωνήσουν των αχράντων μυστηρίων. Σε σύσκεψη, που έγινε τότε ανάμεσα στους προύχοντες και στον ιερέα της πόλης, αποφασίσθηκε να κατηγορηθεί ο τελευταίος ψευδώς στις Τουρκικές Αρχές για φοροδιαφυγή, γεγονός που συνέτεινε, ώστε να συλληφθεί και να οδηγηθεί στη φυλακή. Εκεί, αφού εξομολόγησε τους Μάρτυρες, τους κοινωνήσε με τα άχραντα μυστήρια, που μετέφερε μυστικά μαζί του.

Τρεις ημέρες αργότερα ο Τζελάλ μπέης διέταξε και μετέφεραν μπροστά του τον Μανουήλ, ο οποίος, όπως έγινε λόγος προηγουμένως, είχε φοιτήσει σε ισλαμικό σχολείο και ήξερε καλά την Αραβική γλώσσα και τη διδασκαλία του Κορανίου. Του κατέστησε δε σαφές, ότι η εμμονή τους στον Χριστιανισμό θα σήμαινε την εκτέλεσή τους και τον προέτρεψε να προσποιηθεί με δήλωσή του ότι θα επανερχόταν στο Ισλάμ, αλλά να ζούσε στη συνέχεια, όπως επιθυμούσε. Τα ίδια τόνισε και στον Κύπριο Μιχαήλ, ή Μιχαήλο, όπως αναφέρεται το όνομά του σε μερικές περιπτώσεις στο εγκώμιο, καθώς και στους άλλους τρεις, Γεώργιο, Θεόδωρο και Γεώργιο, οι οποίοι επίσης οδηγήθηκαν ενώπιόν του. Όλοι τους, όμως, ομολόγησαν ξανά τη Χριστιανική τους πίστη, ο δε Μανουήλ, ως καλός γνώστης της μουσουλμανικής θρησκείας, έλεγξε με παρρησία τον Οθωμανό διοικητή και τις πλάνες του Ισλάμ. Τότε, ο Τζελάλ μπέης τους έκλεισε στη φυλακή και πάλι και ζήτησε την επικύρωση της θανατικής καταδίκης τους από τον διοικητή της επαρχίας, Βασάφ εφένδη, ο οποίος έδρευε στην Κωνσταντινούπολη και ανήκε στο σουλτανικό περιβάλλον.

Στο μεταξύ, ύστερα από την πάροδο είκοσι τριών ημερών, και αφού οι πέντε συλληφθέντες υπέφεραν τα πάνδεινα, γνωστοποιήθηκε στη Μάκρη η έγκριση της εκτέλεσής

τους και μάλιστα με οδυνηρό τρόπο. Την αμέσως επόμενη μέρα, Δευτέρα του Θωμά, στις 6 Απριλίου 1836, οι δήμιοι οδήγησαν τον μεγαλύτερο σε ηλικία Μιχαήλ στην αγορά της πόλης, όπου, αφού τον βασάνισαν και τον προέτρεψαν ξανά να αρνηθεί τη Χριστιανική πίστη, τον κατακρεούργησαν με τα ξίφη τους. Ακολούθως μετέφεραν και τους υπόλοιπους τέσσερις στο ίδιο μέρος, όπου κειτόταν το διαμελισμένο σώμα του Μιχαήλ, με σκοπό να τους εκφοβίσουν, για να επανέλθουν στο Ισλάμ. Όταν διαπίστωσαν ότι οι Μάρτυρες ενέμεναν με θάρρος στην πίστη των πατέρων τους, αρχικά απαγχόνισαν τους Θεόδωρο και Γεώργιο και στη συνέχεια υποχρέωσαν τον Μανουήλ και τον νεότερο Γεώργιο να ανέλθουν σε σκάλα, για να τους ρίξουν σε σιδερένια άγκιστρα, τα λεγόμενα τσιγκέλια, που ήταν ενσωματωμένα σε ξύλα. Αρνήθηκαν μάλιστα να επιτρέψουν στον Μανουήλ να προσευχηθεί, γεγονός για το οποίο ο Μάρτυρας τους έλεγξε και τους βεβαίωσε ότι θα λάμβαναν σύντομα τα επίχειρα της κακίας τους. Από δε την πτώση ο μεν Μανουήλ βρήκε μαρτυρικό θάνατο, ο δε Γεώργιος, κατά θαυμαστό τρόπο, δεν έπαθε οτιδήποτε, αφού λύγισαν τα άγκιστρα.

Τότε οι δήμιοι έφεραν ένα τσιγγάνο, ο οποίος τα επιδιόρθωσε, οπότε έριξαν ξανά τον νεαρό Γεώργιο σε αυτά, ενώ ένας από τους δημίους τον πάτησε με δύναμη στην πλάτη και στο υπόλοιπο σώμα, για να αγκιστρωθεί περαιτέρω. Το τέλος του Μάρτυρα ήταν βασανιστικό, αφού παρέμεινε εν ζωή για είκοσι τέσσερις ώρες. Όπως αναφέρεται στο εγκώμιο, κατά τη διάρκεια του μαρτυρίου του πολλοί Χριστιανοί της πόλης μετέβαιναν πλησίον του και τον ενθάρρυναν, ενώ άλλοι του ζητούσαν να μεσιτεύσει στον Θεό, για να τερματιστεί η πανώλη, που έπληττε την περίοδο αυτή τη Θράκη. Κάποιοι δε εμβάπτιζαν παπύρους στο αίμα των Μαρτύρων και τους έπαιρναν χάριν ευλογίας στα σπίτια τους, όπου συντελέστηκαν πολλές θαυμαστές ιάσεις ασθενών, τόσο Χριστιανών, όσο και Τουρκάλων γυναικών της περιοχής, που φαίνεται ότι εξέφραζαν βεβαιότητα για την αγιότητά τους.

Ωστόσο, με την εκτέλεση των πέντε διαφωνούσαν ορισμένοι Οθωμανοί αξιωματούχοι, λόγω και των γενικότερων τάσεων για μεταρρυθμίσεις την περίοδο αυτή στην Αυτοκρατορία, που έτειναν να αναγνωρίσουν και το δικαίωμα της ανεξιθρησκίας. Ανάμεσά τους περιλαμβανόταν και κάποιος υψηλά ιστάμενος στον διοικητικό μηχανισμό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ονόματι Μουσταφά πασάς, ο οποίος θα διερχόταν από τη Μάκρη τις μέρες εκείνες. Γι' αυτό και ο Τζελάλ μπέης έδωσε οδηγίες, ώστε τα λείψανα των Μαρτύρων να μην παραμείνουν σε δημόσια θέα, όπως γινόταν σε παρόμοιες περιπτώσεις, αλλά να παραδοθούν στους Χριστιανούς για ταφή, θέλοντας έτσι να αποκρύψει την

εκτέλεση. Τότε οι δήμιοι διαπίστωσαν ότι ο Γεώργιος ο νεότερος ήταν ακόμη ζωντανός, οπότε ένας από αυτούς τον αποτελείωσε με πυροβολισμό. Ακολούθως οι Χριστιανοί κάτοικοι της Μάκρης παρέλαβαν τα σώματα των Αγίων και τα ενταφίασαν σε κοινό τάφο.

Σύμφωνα με το εγκώμιο, με την εκτέλεση διαφώνησε και ο Σουλτάνος Μαχμούτ Β΄ (1808-1839), ο οποίος, όταν πληροφορήθηκε τα γεγονότα, διέταξε την εξορία του Βασάφ εφένδη στη Βάρνα και ακολούθως τον αποκεφαλισμό του, καθώς και την εξορία στην Αδριανούπολη του πεθερού του, Παρτάφ εφένδη, που φαίνεται ότι είχε διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην καταδίκη των Μαρτύρων. Οικτρό τέλος είχε και ο Τζελάλ μπέης, ο οποίος κλήθηκε στην Κωνσταντινούπολη, για να λογοδοτήσει για τη διοίκηση της Μάκρης, όπου καταδικάστηκε σε θάνατο και εκτελέστηκε. Αναφέρεται ακόμη, ότι ένας από τους δημίους, από τον οποίο ο Μανουήλ είχε ζητήσει να του επιτραπεί να προσευχηθεί, πριν να ριχθεί στα άγκιστρα, αλλά του αρνήθηκε, πέθανε τις αμέσως επόμενες ημέρες από την πανώλη, που έπληττε την περιοχή, ενώ ενός δεύτερου στράβωσε το πρόσωπό του και παρέμεινε έτσι «θέαμα ελεεινόν» για την υπόλοιπη ζωή του. Ιστορική επιβεβαίωση των ανωτέρω «θείων τιμωριών» είναι προς το παρόν αδύνατη, ελλείψει άλλων γνωστών πηγών, που να αναφέρονται σε αυτές. Οπωσδήποτε, όμως, με τη συμπερίληψή τους στο εγκώμιο ο συγγραφέας του επεδίωκε να συμβάλει στην ενδυνάμωση της ορθόδοξης συνείδησης των Χριστιανών αναγνωστών του, αφού γι' αυτούς οι τιμωρίες των βασανιστών ήταν απόδειξη της παρουσίας του Θεού στη ζωή τους και της βοήθειας, που τους παρείχε στις δοκιμασίες τους.

Η τιμή προς τους πέντε Νεομάρτυρες

Η ύπαρξη του χειρογράφου του Μοναχού Ιακώβου με το εγκώμιο και την ασματική ακολουθία του έτους 1843, καθώς και των αντιγράφων του, φανερώνει ότι οι πέντε Νεομάρτυρες τιμήθηκαν από την τοπική κοινωνία για την αγιότητά τους αμέσως μετά το μαρτύριό τους, αφού προφανώς χρησιμοποιούνταν σε τελούμενη εκκλησιαστική πανήγυρη. Σχετική είναι και η μαρτυρία του λόγιου και διπλωμάτη Ίωνα Δραγούμη, ο οποίος επισκέφθηκε τη Σαμοθράκη στα μέσα της δεκαετίας του 1900 και σε παρεκκλήσι χωριού του νησιού πρόσεξε την ύπαρξη εικόνας τους. Όπως σημείωνε σε ταξιδιωτικό κείμενό του για τη Σαμοθράκη, στην εικόνα αυτή οι Άγιοι απεικονίζονταν φουστανελοφόροι και πάνω από τα κεφάλια τους αναγράφονταν τα ονόματά τους. Συμπλήρωνε δε ότι η μνήμη τους ετιμάτο

κάθε χρόνο στις 6 Απριλίου, τόσο στη Σαμοθράκη και στη Μάκρη, όσο και στο Άγιον Όρος¹⁴.

Εκτός, όμως, από την ανωτέρω εικόνα, στη Σαμοθράκη αγιογραφήθηκαν και μερικές άλλες εικόνες των Νεομαρτύρων. Η αρχαιότερη από αυτές εντοπίστηκε σε σπίτι κατοίκου στην κοινότητα Αλώνια και ανάγεται στο έτος 1841, πέντε δηλαδή χρόνια ύστερα από το μαρτύριό τους, γεγονός που καταδεικνύει την άμεση συμπερίληψή τους στη χορεία των Αγίων. Σε αυτήν απεικονίζεται ο Άγιος Μιχαήλ με ρούχα χωρικού και επιγραφή, που διασώζει το όνομα Μιχαήλος και τη σωστή χρονολογία του μαρτυρίου, 1836: «Ο ΑΓΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛΟΣ Ο ΝΕΟΣ ΕΞΑΜΑΘΡΑΚΗΣ ΑΘΛΗΣΑΝΤΟΣ ΤΟΥ 1836 Απριλίου 6 εις άγίασμα». Όπως αναφέρεται, ενώπιόν της έκαιγε ακοίμητο κανδήλι, από όπου οι πιστοί συνήθιζαν να παίρνουν λάδι, για να θεραπευτούν από τους πόνους, και ειδικά αυτούς των αυτιών.

Δύο άλλες εικόνες με τους πέντε Νεομάρτυρες, που αγιογραφήθηκαν κατά τον 19ο αιώνα, διαφυλάχθηκαν στον ναό της Κοιμήσεως στη Χώρα της Σαμοθράκης, και σε αμφότερες οι Άγιοι επίσης απεικονίζονται να φέρουν φουστανέλες. Η αρχαιότερη από αυτές είναι αχρονολόγητη, ενώ η νεότερη, που είναι μεγαλύτερων διαστάσεων, αγιογραφήθηκε με τη συνδρομή πολλών κατοίκων, το έτος 1897. Φέρει επιγραφή, στην οποία διασώζεται το σωστό έτος του μαρτυρίου τους: «Οί εκ Σαμοθράκης πέντε Άγιοι Μάρτυρες έμαρτύρησαν έν Μάκρη τής Θράκης έν έτει 1836». Επίσης, εικόνα τους αγιογραφήθηκε, το 1933, για τον ναό της Αγίας Αναστασίας της Μάκρης, στην οποία απεικονίζονται βρακοφόροι και να κρατούν σταυρό και κλαδιά, που είναι τα σύμβολα του μαρτυρίου και της νίκης, αντιστοίχως¹⁵.

14. «Είδα ένα κόνισμα μέ πέντε φουστανελλάδες ζωγραφιστούς· ήταν καί τά όνόματά τους γραμμένα αποπάνω από τά κεφάλια τους, Μανουήλ, Θεόδωρος, Γεώργιος, Μιχαήλ καί πάλι Γεώργιος. Ήταν οί πέντε Νεομάρτυρες Σαμοθρακίτες... Ή μνήμη τους γιορτάζεται στίς 6 τοῦ Ἀπρίλη κάθε χρόνο, στή Σαμοθράκη, στή Μάκρη καί στό Άγιον Όρος, καί ένας μοναχός Ἰάκωβος τούς έγραψε καί ιδιαίτερη ακολουθία». Βλ. Ἰδα [= Ἰω. Δραγούμη], *Σαμοθράκη*, ό.π., σ. 72.

15. Βλ. Α. Μαλτέζου, *Πέντε Μάρτυρες εκ Σαμοθράκης*, ό.π., σ. 13-23, όπου παρατίθενται και φωτογραφίες των ανωτέρω εικόνων.

Ακόμη, παρά το γεγονός ότι δεν υπήρχε επίσημη πράξη αγιοκατάταξης, οι κάτοικοι τίμησαν τους πέντε ως πολιούχους Σαμοθράκης και Μάκρης με την ανέγερση παρεκκλησίων, τόσο στην πρώτη, με τη συμπλήρωση εκατό χρόνων από το μαρτύριό τους, στα ερείπια της οικίας του Κύπριου Μιχαήλ, όσο και στη δεύτερη, λίγο έξω από την κωμόπολη¹⁶. Πραγματοποίησαν για τον λόγο αυτό ανακομιδή των τιμίων λειψάνων τους, τα οποία μετέφεραν στη Σαμοθράκη και διαφύλαξαν στον ναό της Κοιμήσεως της Θεοτόκου στη Χώρα. Ένα δε από τα τσιγκέλια, που βρέθηκε στον τάφο των Μαρτύρων και το οποίο προφανώς είχε καρφωθεί στα πλευρά κάποιου από τους Μανουήλ και Γεωργίου του νεότερου, διαφυλάχθηκε στον ναό της Αγίας Αναστασίας της Μάκρης¹⁷. Στον τάφο των Μαρτύρων βρέθηκε επίσης άθικτο το σπαθί του Μιχαήλ, που μάλλον τοποθετήθηκε εκεί από τους συγγενείς και φίλους του και το οποίο σήμερα φυλάσσεται στο Εκκλησιαστικό Μουσείο της Αλεξανδρούπολης¹⁸. Ακολούθως, σε μεταγενέστερο χρόνο κατασκευάστηκε λειψανοθήκη, όπου θησαυρίστηκαν οι τίμιες κάρες τους. Οι δε πανηγυρικές εκδηλώσεις, που τελούνταν προς τιμή τους, κίνησαν το ενδιαφέρον διαφόρων αρθρογράφων και εκκλησιαστικών συγγραφέων, μερίμνησαν για την προβολή του μαρτυρίου τους¹⁹.

Στο μεταξύ, το 1970 κυκλοφόρησε ακολουθία για τους πέντε Νεομάρτυρες, που έγραψε ο υμνογράφος Γεράσιμος Μικραγιαννανίτης, ύστερα από προτροπή του Μητροπολίτη Αλεξανδρουπόλεως Κωνστάντιου Χρόνη, ώστε να χρησιμοποιείται κατά την

16. Για τα δύο αυτά παρεκκλήσια, στη Σαμοθράκη και στη Μάκρη, βλ. Α. Μαλτέζου, *Πέντε Μάρτυρες εκ Σαμοθράκης*, ό.π., σ. 23, 31, αντιστοίχως.

17. Α. Μαλτέζου, *Πέντε Μάρτυρες εκ Σαμοθράκης*, ό.π., σ. 10.

18. π. Θωμά Ανδρέου, *Η λατρευτική τιμή των Νεομαρτύρων στη σύγχρονη ελληνική λαϊκή εθιμοταξία*, Κομοτηνή 2018, σ. 152 (διδασκορική διατριβή στο Τμήμα Ιστορίας και Εθνολογίας του Πανεπιστημίου Θράκης).

19. Ενδεικτικά βλ. Ν.Τ. [= Νικόλαου Τζιράκη], «Πέντε Μάρτυρες», *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, τ. 10ος, Αθήνα 1969, σ. 278· Ιωάννη Περαντώνη, *Λεξικόν των Νεομαρτύρων*, τ. Α', σ. 122-125 (Γεώργιος), σ. 126 (έτερος Γεώργιος), τ. Β', σ. 203 (Θεόδωρος), τ. Γ', σ. 335 (Μανουήλ), σ. 362 (Μιχαήλ), Αθήνα 1972· Γιάννη Γκίκα, «Οι πέντε Νεομάρτυρες από τη Σαμοθράκη», *Μακεδονική Ζωή* 121 (1976) 14-15.

πανήγυρή τους²⁰. Η ακολουθία αυτή, μαζί με εκείνη που εξέδωσε ο Μυρτίλος Αποστολίδης, το 1941, αναδημοσιεύτηκαν σε ενιαίο τόμο το 1997, γεγονός που κατέστησε δυνατή την ευρεία χρήση τους, τόσο στη Σαμοθράκη, όσο και αλλού²¹. Ας σημειωθεί ότι στα νεότερα χρόνια πραγματοποιήθηκαν και αρκετές άλλες δημοσιεύσεις με αναφορές στη ζωή και στο μαρτύριό τους, με αποτέλεσμα να διαδοθεί περαιτέρω η τιμή, που τους αποδίδεται από τους πιστούς²².

Τελικά, η καθολική αυτή συμπερίληψη των πέντε Νεομαρτύρων της Σαμοθράκης ανάμεσα στους Αγίους της Ορθόδοξης Εκκλησίας επισφραγίστηκε με την επίσημη διακήρυξη της αγιότητάς τους, στις 17 Μαΐου 1985, με συνοδική απόφαση του Οικουμενικού Πατριαρχείου, ύστερα από αναφορά του Μητροπολίτη Αλεξανδρουπόλεως Ανθιμου Ρούσσα, που υπεβλήθη μέσω της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος. Ορίστηκε δε να εορτάζεται η μνήμη τους την Κυριακή του Θωμά, όπως είχε καθιερωθεί από τον προαναφερθέντα Μητροπολίτη, από το 1981, «λόγω του μεγαλοπρεπέστερου τῆς ἡμέρας καὶ τῆς συμπίπτουσας ἁργίας», αντί της αμέσως επομένης, που είναι η ημέρα του μαρτυρίου τους²³. Τελείται δε την Κυριακή του Θωμά πανηγυρική θεία λειτουργία στον ναό της

20. Μοναχού Γεράσιμου Μικραγιαννανίτη, *Ακολουθία των Αγίων ενδόξων πέντε Νεομαρτύρων των εκ Σαμοθράκης και εν Μάκρη αθλησάντων*, Αθήνα 1970.

21. Α. Ρούσσα, *Οι Άγιοι ένδοξοι πέντε Νεομάρτυρες εκ Σαμοθράκης και εν Μάκρη Έβρου αθλήσαντες Εμμανουήλ, Γεώργιος, Μιχαήλ, Θεόδωρος και Γεώργιος*, ό.π., σ. 19-60.

22. Ενδεικτικά βλ. Απ. Ευθυμιάδη, *Η συμβολή της Θράκης στους απελευθερωτικούς αγώνες του Έθνους (από το 1361 έως το 1920)*, ό.π., σ. 284-288· Αθανάσιου Μάργαρη (επιμ.), *Των Αγίων και Θεοφόρων Πατέρων ημών Μακαρίου Κορίνθου, Νικοδήμου Αγιορείτου, Νικηφόρου Χίου και διδασκάλου Αθανασίου Παρίου: Συναξαριστής Νεομαρτύρων*, Θεσσαλονίκη 2011, σ. 424-430· Ιεράς Μητρόπολης Αλεξανδρούπολης, *Ευλαβικό Συναξάριο Αγίων Πέντε Νεομαρτύρων της Σαμοθράκης*, Αλεξανδρούπολη 2017.

23. «Ανεγνωρίσθησαν επισήμως ως Άγιοι οι πέντε Μάρτυρες της νήσου Σαμοθράκης», *Ορθόδοξος Τύπος*, 11.10.1985. Επίσης βλ. Α. Ρούσσα, *Οι Άγιοι ένδοξοι πέντε Νεομάρτυρες εκ Σαμοθράκης και εν Μάκρη Έβρου αθλήσαντες Εμμανουήλ, Γεώργιος, Μιχαήλ, Θεόδωρος και Γεώργιος*, ό.π., σ. 9 (για το ιστορικό της διακήρυξης της αγιότητας των πέντε Νεομαρτύρων), σ. 7-8 (η συνοδική απόφαση).

Κοιμήσεως της Θεοτόκου στη Χώρα της Σαμοθράκης και ακολούθως λιτανεύονται η εικόνα με τους πέντε Νεομάρτυρες και η λειψανοθήκη με τις τίμιες κάρες τους. Σύμφωνα με το τοπικό έθιμο, η πομπή διέρχεται από το παρεκκλήσι, που τιμάται στο όνομά τους, όπου τελείται δέηση «ὕπὲρ εὐκρασίας ἀέρων καὶ εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς» και ακολούθως διαμοιράζονται από τον επικεφαλής της πορείας, Μητροπολίτη Αλεξανδρουπόλεως, κόκκινα αυγά του Πάσχα στους παρευρισκόμενους, καθώς είναι η λεγόμενη ημέρα της «Αντιλαμπρής». Στη συνέχεια η λιτανεία επιστρέφει στον ναό και ολοκληρώνεται το εκκλησιαστικό τελετουργικό, οπότε ακολουθούν γιορταστικές εκδηλώσεις στην πλατεία της κωμόπολης με τη συμμετοχή του Δήμου και των Συλλόγων της Σαμοθράκης²⁴.

Στην Κύπρο ο βίος και το μαρτύριο των πέντε Νεομαρτύρων προβλήθηκε με ποικίλα δημοσιεύματα σε διάφορα έντυπα, κυρίως ύστερα από την επίσημη διακήρυξη της αγιότητάς τους²⁵. Στη συνέχεια διαδόθηκε ευρέως, όταν ακολουθία προς τιμή του Κύπριου Μιχαήλ, την οποία συνέθεσε ο υμνογράφος Χαράλαμπος Μπούσιας, περιλήφθηκε στα «Κύπρια Μηναία»

24. Ενδεικτικά βλ. Α. Ρούσσα, *Οι Άγιοι ένδοξοι πέντε Νεομάρτυρες εκ Σαμοθράκης και εν Μάκρη Έβρου αθλήσαντες Εμμανουήλ, Γεώργιος, Μιχαήλ, Θεόδωρος και Γεώργιος*, ό.π., σ. 9-10· «Σαμοθράκη», *Επιλογές* (εφημ. Μακεδονία), 6.5.2001 (τχ 272, σ. 24-32).

25. Για παράδειγμα βλ. Ανδρέα Κυριακού, «Ο Άγιος Νεομάρτυς Μιχαήλ και οι συν αυτώ», *Ορθόδοξη Μαρτυρία* 17 (1986) 44-46· Παπασταύρου Παπαγαθαγγέλου, *Μορφές που αγίασαν την Κύπρο*, Λευκωσία 1998, σ. 343-348, 566· Κωστή Κοκκινόφτα, «Ο Κύπριος Νεομάρτυρας Μιχαήλ (†1836)», *Επετηρίδα Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών* 22 (1996) 257-264· Του ιδίου, «Μιχαήλ Νεομάρτυς», *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, τ. 15ος, Λευκωσία 1996, σ. 168· Του ιδίου, «Ο Κύπριος Νεομάρτυρας Μιχαήλ (†1836)», *Πολίτης*, 22.4.2001· Οικονόμου Παρασκευά Αγάθωνος, «Κύπριοι Νεομάρτυρες», στον τόμο: Ιεράς Μητροπόλεως Ύδρας, Σπετσών, Αιγίνης, Ερμιονίδος και Τροιζηνίας (έκδ.), *Πρακτικά Διορθοδόξου Επιστημονικού Συνεδρίου «Κωνσταντίνος ο Υδραίος - Νεομάρτυρες, προάγγελοι της Αναστάσεως του Γένους»*, Ύδρα 10-14 Νοεμβρίου 2000, Ύδρα 2007, σ. 487-490.

των μηνών Μαρτίου - Απριλίου, που κυκλοφόρησαν το 1999 και όπου ορίστηκε να τιμάται η μνήμη τους την ημέρα του μαρτυρίου τους, στις 6 Απριλίου²⁶.

Λόγος Διηγηματικός καί Έγκωμιαστικός εἰς τοὺς Ἁγίους Νεομάρτυρας τοὺς ἐκ Σαμοθράκης

«Ἀλλὰ ταῦτα ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τό ὄνομά μου,
ὅτι οὐκ οἶδασι τόν πέμψαντά με».

Μαρτυρικήν πανήγυριν σήμερον, εὐλογημένοι Χριστιανοί, ἐπιτελεῖ γηθοσύνως ἡ ἁγία τοῦ Χριστοῦ ἡμῶν Ἐκκλησία. Μαρτύρων μνήμην ἄγει, καί αὖθις λέγω, ὁ Χριστόνυμος τοῦ Κυρίου λαός, χαίρων λίαν καί εὐφραινόμενος, οὐ μόνον εἰς ταύτην τήν θεόσωστον νῆσον Σαμοθράκην, ἐκ τῆς ὁποίας ἐβλάστησαν ὡς ῥόδα τερπνά καί ἀμάραντα οἱ καλλίνικοι οὗτοι νεολαμπεῖς πέντε Μάρτυρες, ἀλλά καί ἀπανταχοῦ οἱ εὐσεβεῖς φιλομάρτυρες, πλουτήσαντες πρεσβευτάς διαπύρους καί ἱατρούς παθῶν ἀμίσθους καί ἐν κινδύνοις ἐτοιμούς βοηθοὺς καί ἀντιλήπτορας.

Διότι, καθὼς ὁ ὁρώμενος αὐτός οὐρανός λαμπρύνεται καί στολίζεται μὲν ἀπὸ τόν χορόν τῶν ἀστέρων καί ἀπὸ τήν ἀνατολήν τοῦ μεγάλου φωστῆρος ἡλίου ἐγκαλλωπίζεται καί φαιδρύνεται, ἔτζι καί ὁ νοητός οὐρανός, ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, λέγω, ἀγάλλεται μὲν καί χαίρει σφόδρα, καί ὁ ἴδιος ὁ Θεός ἐνδοξάζεται ἐν ταῖς μνήμαις τῶν Ἁγίων αὐτοῦ, ὡς φίλων ἀγαθῶν καί πιστῶν αὐτοῦ χρηματισάντων. Ἐπειδὴ καί αὐτοὶ οἱ ἀείμνηστοι κατεφρόνησαν καί ἀφῆκαν διὰ ἀγάπην αὐτοῦ κόσμον καί τά ἐγκόσμια, δόξαν, τιμὴν, πλοῦτον, τρυφήν καί ἀπόλαυσιν καί αὐτοῦ τοῦ σώματος καί ζωὴν, διὰ νά κερδήσωσιν μόνον αὐτόν τόν Χριστόν, τόν ἀληθινόν Θεόν ἡμῶν, καί τήν Οὐρανίαν Βασιλείαν του καί αἰώνιον μακαριότητα τῶν δικαίων, διὰ τοῦτο καί ὑπέμειναν διὰ τήν ἀγάπην του οἱ γενναῖοι τῷ ὄντι καί ἀθλοφόροι Μάρτυρες τοιαῦτα πάνδεινα κολαστήρια, μάλιστα εἰς τούτους τοὺς ἐσχάτους χρόνους, ὁποῦ ἐφθάσαμεν οἱ ταλαίπωροι καί εὐρισκόμεθα, ὅλως δι' ὅλου εἰς τά φθαρτά καί μάταια, ἀποβλέποντες καί διὰ τά μέλλοντα αἰώνια ἀγαθὰ ποσῶς δέν μᾶς μέλει. Ἀλλ' οὗτοι οἱ

26. Βλ. Θεοχάρη Σχίζα (επιμ.), *Κύπρια Μηναία*, τ. ΣΤ', *Μήνες Μάρτιος - Απρίλιος*, Ιερά Αρχιεπισκοπή Κύπρου, Λευκωσία 1999, σ. 67-79, όπου παρατίθεται η ακολουθία και σχετική βιβλιογραφία για τον Άγιο Μιχαήλ και τους υπόλοιπους τέσσερις Νεομάρτυρες.

αοίδιμοι τῷ ὄντι καί τρισμακάριοι δέν ἐμποδίσθησαν οὔτε ἀπό καιρικής περιστάσεις, οὔτε ἀπό σωματικήν ἡδυπάθειαν ἐνικήθησαν, ἀλλ' ὠμολόγησαν τήν καλήν ὁμολογίαν ἐνώπιον τυράννων ὠμοτάτων, θηριωνύμων ἀνθρώπων, φέροντες εἰς χεῖρας αὐτῶν τά ἐρυθρά ἱμάτια τῆς ὑπέρ αὐτοῦ σφαγῆς καί χύσεως αἵματος καί ἔχοντες εἰς τάς κεφαλάς των στεφάνους ὀλολαμπεῖς, τήν κατά τοῦ διαβόλου δηλαδή καί κόσμου καί σαρκός αὐτῶν νίκην, μιμηθέντες, ὅσον τό δυνατόν, οἱ μακάριοι, αὐτόν τόν διδάσκαλον καί σωτήρα πάντων Κύριον καί Θεόν, κινούμενοι ὑπό τοῦ πρὸς αὐτόν διαπύρου αὐτῶν πόθου καί θερμότητος ἀγάπης.

Διότι μή δειλιάσαντες ποσῶς πρὸς τοὺς θηριωδεστάτους ἐκείνους ἐχθροὺς των καί διώκτας τῆς ἀληθοῦς ἡμῶν πίστεως, οὔτε τά τρομερώτατα ἐκείνων καί ἀλγεινά κολαστήρια, ἀλλά παραδόντες θαρσαλέως ἑαυτοὺς τοῖς ἀνημέροις καί ἀγριωτάτοις ἐκείνοις τυράννοις καί ὠμοτάτοις βασανισταῖς καί ὑπομείναντες μεγαλονύχως βάσανα πικρότατα, στρεβλώσεις ποικίλας, καταπέλτας φοβερούς, ὥστε ὅπου μόνον νά τά βλέπη τινάς καί νά ἀκούσῃ εἶναι φρικτόν καί τρομερόν.

Διὰ τοῦτο καί ὁ Κύριος δικαίως τοὺς ἠγάπησε καί ἐδόξασε διαφερόντως, ὡς μεγίστους ἥρωας, καί χαίρει μᾶλλον ἐπ' αὐτοῖς, ὡς ὁ ἴδιος φανερώνει διὰ τοῦ Θεολόγου Ἰωάννου εἰς τήν αὐτοῦ Ἀποκάλυψιν, ὅτι ἡ πόλις ἡ ἀγία ἐκείνη, ἡ μήτηρ τῶν πρωτοτόκων, ἦτον τεθεμελιωμένη ἐπὶ τόν ἱάσπιν, ἥτοι ἄνω τῶν αἱμάτων καί πληγῶν τῶν Μαρτύρων, καί ὅτι δι' αὐτῶν (τῶν Μαρτύρων δηλαδή) κοσμεῖται ὁμοῦ καί τό ἴδιον πρόσωπον αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ.

Ἐμάθετε τήν ὑπερβάλλουσαν πρὸς τοὺς Μάρτυρας τοῦ Θεοῦ ἀγάπην, ἀσύγκριτον τιμὴν καί μεγαλειότητα· καί ὁ προφήτης Ἡσαΐας λέγει περὶ αὐτῶν τῶν Μαρτύρων. Καί ἔσται Κύριος εἰς ὄνομα αὐτοῖς καί εἰς σημεῖον αἰώνιον, σημεῖον δέ τήν κατά τοῦ διαβόλου νίκην καί τοῦ κόσμου τούτου γεγонуῖαν δηλαδή διὰ τῶν ὑπέρ Χριστοῦ πληγῶν καί θανάτου αὐτῶν ἐδήλωσε.

Καί ὁ Φίλων ὁ Καρπάθιος γράφει ὅτι ὁρμίσκοι καί ὁμοιώματα χρυσίου εἶναι τά μαρτύρια καί ὑπέρ Χριστοῦ κολαστήρια τῶν ἀγίων Μαρτύρων. Ὅθεν καί δικαίως προσκυνοῦνται παρά πάντων τῶν πιστῶν, ὕμνολογοῦνται καί πανηγυρίζονται ἐτησίως ἀπανταχοῦ λαμπρῶς, ὡς φίλοι ἄριστοι τοῦ Κυρίου, καθὼς καί σήμερον ἐορτάζονται λαμπρῶς οἱ πενταυγεῖς οὗτοι νεομάρτυρες, ὅπου ἐτίμησαν καί ἐδόξασαν τήν πατρίδα των Σαμοθράκην, τήν πρόφην ἄσημον καί ἀνονόμαστον, νῦν δέ δι' αὐτῶν πανταχοῦ ἐπίσημον καί ὀνομαστήν γενομένην.

Ἄς ἀρχίσωμεν λοιπόν ἐξ ἀρχῆς τὴν γλυκυτάτην διήγησιν τοῦ φρικτοῦ αὐτῶν μαρτυρίου, πῶς ἐγένεν ἀπ' ἀρχῆς, τίνι τρόπῳ ἠγωνίσθησαν καὶ γενναίως ἠρίστευσαν καὶ διὰ τοῦτο ἐδοξάσθησαν μὲν ἐκ Θεοῦ καὶ τιμῶνται ἀπὸ ἡμᾶς καὶ ἐορτάζονται σήμερον. Οὗτοι οἱ καλλίνικοι πέντε Μάρτυρες Μανουήλ, Θεόδωρος, Γεώργιος καὶ νεώτερος Γεώργιος ἦσαν γεννήματα καὶ θρέμματα ταύτης τῆς νήσου Σαμοθράκης, ὁ δὲ Μιχαήλ κατήγετο ἀπὸ τὴν περίφημον Κύπρον· ὄντες δὲ νέοι τὴν ἡλικίαν, συνέβη κατὰ τὸ 1821 ἔτος ἡ θρυλουμένη ἐκείνη ἐπανάστασις, ὅτε καὶ ἡ νῆσος αὕτη Σαμοθράκη ἠχμαλωτίσθη ἐλεεινῶς, ἐλθόντων ἀπὸ Ἀβύδου, Τενέδου καὶ ἄλλων τόπων Ἀγαρηνῶν καὶ φονευσάντων τοὺς Χριστιανούς κατοίκους Σαμοθράκης, τὰς δὲ γυναῖκας καὶ παιδία ἀνήλικα ἠχμαλώτευσαν καὶ διεμοίρασαν εἰς Ἀνατολὴν, Εὐρώπην καὶ Αἴγυπτον.

Τότε δὴ καὶ αὐτοὺς τοὺς τέσσαρας αἰχμαλωτεύσαντες, ὁμοῦ μὲ τὸν Μιχαῆλον, ὅστις ἦτον ἡλικιωμένος, ἀλλὰ φοβηθεὶς τὸν θάνατον καὶ φιλοψυχήσας ἐξώμοσεν ἐλεεινῶς· τοὺς δὲ τέσσαρας παῖδας, πωλήσαντες εἰς Τούρκους, τοὺς ἐτούρκισαν, καὶ ὁ μὲν Μανουήλ, πωληθεὶς εἰς Αἴγυπτον, ἐδόθη εἰς σχολεῖον Ἀγαρηνῶν καὶ ἔμαθε τὴν Ἀραβικὴν διάλεκτον καὶ γράμματα καὶ ἐγυμνάσθη εἰς τὰ βιβλία τῶν Ἀγαρηνῶν ἀρκετά.

Ἀφ' οὗ δὲ ἐγένεν εἰρήνη καὶ ἡ Ἑλλάς ἠλευθερώθη καὶ οἱ αἰχμαλωτισθέντες Χριστιανοί, ἄλλοι μὲν ἠλευθεροῦντο, ἕτεροι δὲ, φεύγοντες κρυφίως ἀπὸ τοὺς ἀσεβεῖς, ἤρχοντο εἰς τοὺς τόπους τῶν Χριστιανῶν καὶ ἐχρίοντο καὶ ἠνώνοντο τοῖς Χριστιανοῖς, τότε καὶ οὗτοι οἱ πέντε ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Σαμοθράκην καὶ, ἐπαναλαβόντες τὰ πατρικά των κτήματα, ἠνώθησαν μὲ τοὺς Χριστιανούς καὶ ἐχριστιάνιζον. Ἄλλ' ἐπεὶ καὶ ἐγνώσθησαν εἰς τοὺς Τούρκους τοὺς ἐγκατοίκους Σαμοθράκης καὶ αὐτοὶ ἐδηλοποίησαν εἰς τοὺς ἄλλους Τούρκους τῆς Θράκης, τότε ὁ κατὰ καιρὸν Ἀγᾶς, καὶ Καδῆς, φοβερίσας αὐτοὺς καὶ λαβόντες ἀρκετά χρήματα ἀπέλυσαν αὐτοὺς ἐλευθέρους. Καὶ πάλιν μετὰ τὴν ἐναλλαγὴν τῶν ἡγεμόνων τὰ αὐτὰ ἔπασχον καὶ μὲ ζημίαν πολλὴν χρημάτων ἐλυτρώνοντο· οἱ δὲ Χριστιανοὶ ἐγκάτοικοι τῆς Νήσου ἐσυμβούλευον αὐτοὺς νὰ ἀναχωρήσουν εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, μήπως καὶ κινδυνεύσωσι τὴν ζωὴν των ἐκεῖ, ὡς γνωσθέντες ἀπὸ τοὺς ἀσεβεῖς· ἀλλ' οἱ εὐλογημένοι οὗτοι δὲν ἠθέλησαν ν' ἀναχωρήσωσιν, μόνον ἀπεφάσισαν ὁμογνώμως, ἀνίσως καὶ ἤθελον βιασθῶσιν ἀπὸ τοὺς ἀσεβεῖς, νὰ μαρτυρήσωσι τὴν καλὴν ὁμολογίαν καὶ ἀποθάνωσι διὰ τὸν Χριστόν, καθὼς καὶ ἐγένετο.

Ὁ Ἀρχιερεὺς Τραϊανουπόλεως, ἐπίτροπος τοῦ Μαρωνείας, ἀποδημοῦντος τότε τοῦ Μαρωνείας εἰς Βασιλεύουσαν καὶ ἔχων τὴν ἐπίσκεψιν ὅλης τῆς ἐπαρχίας, καὶ αὐτῆς τῆς

νήσου Σαμοθράκης, ἐσυμβούλευε καί αὐτός τούς Μάρτυρας ν' ἀναχωρήσωσιν, ἵνα μή κινδυνεύωσι, καί ἐπειδή ἀπῆλθεν εἰς Βασιλεύουσαν δι' ἀναγκαίας ὑποθέσεις του, ἠρώτησε τόν ἀπό Σερρών Παναγιώτατον Πατριάρχην Κύριον Γρηγόριον ἐάν ἐδύνατο νά ὑπερασπισθῇ τούς Μάρτυρας ἐν καιρῷ βίας τῶν ἀσεβῶν· πρὸς τόν ὁποῖον ἀπεκρίθη ὁ Πατριάρχης ὅτι ἡ Ἐκκλησία, ὡς ὑποκειμένη οὕσα εἰς τόν ζυγόν τῆς δουλείας, οὐδεμίαν βοήθειαν ἐδύνατο νά δώσῃ εἰς τούς τοιούτους ἐξωμότας καί φωραθέντας ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν, ἀλλ' ἡ μόνη σωτηρία αὐτῶν εἶναι, ἐάν θελήσωσι, ν' ἀναχωρήσωσιν ἐκεῖθεν τάχιστον, πρὶν ἢ πιασθῶσι. Ταύτην τὴν συμβουλήν ἀνήγγειλεν ὁ ῥηθεὶς ἐπίσκοπος Τραϊανουπόλεως εἰς τούς Μάρτυρας, ἐπανελθὼν ἀπὸ Κωνσταντινούπολιν.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ ἔλαβε τὸ Κατηλίκι τῆς Μάκρης κωμοπόλεως κάποιος σκληρὸς Ἀπηρράχμάν ἐφένδης λεγόμενος, ὠμός καί ἀπάνθρωπος καί ζηλωτὴς ἄκρος τῆς τοῦ Μωάμεθ θρησκείας, ὅστις, ἔχων τὴν κυριαρχίαν τῆς Σαμοθράκης ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ, ἀπέρασεν ἐκεῖ, διὰ νά συνάξῃ τὰ δικαιώματά του καί ἀπὸ τὴν Νῆσον, πρὸς τόν ὁποῖον ἐπροδόθησαν παρὰ τῶν ἀσεβῶν οἱ Μάρτυρες, τούς ὁποίους καλέσας πρῶτον ἤρχισε νά τούς συμβουλευῇ μέ ἰσχυρὸν πρόσχημα ὁ δόλιος, ὅτι δέν ἦτον εἰς αὐτούς πρέπον νά ἀφήσωσι τὴν λαμπρὰν θρησκείαν τῶν Ἀγαρηνῶν, ὅπου κρατεῖ πανταχόθεν καί βασιλεύει, τὴν ὁποίαν ἐδέχθησαν καί ἐδιδάχθησαν καί αὐτοί, καί νά ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν τῶν Χριστιανῶν θρησκείαν, ὑποκειμένην εἰς αὐτούς οὕσαν καί ἄσημον, καί μάλιστα ὅπου φέρνει κίνδυνον κεφαλικόν εἰς αὐτούς, ἐάν ἐπιμένωσιν εἰς τὸ πείσμα των καί δέν ὑπακούωσι, καί μάλιστα ὅπου καί αὐτός νά τὸ σιωπήσῃ δέν δύναται, ὡς ἔλεγεν, ὅτι κινδυνεύει ἀπὸ τούς Πασσάδες, ὅπου τόν ἐκυρίευον.

Πρὸς ταῦτα οἱ Μάρτυρες ὁμοφώνως ἀπεκρίθησαν, ὅτι ἡμεῖς Χριστιανοὶ εἴμεθα ἀπὸ τούς πατέρας μας, καί μέ τὸ νά ἡχμαλωτίσθῃμεν ἀνῆλικοι, δυναστικῶς μᾶς ἐτούρκισαν οἱ Ἀγάδες μας. Τώρα, ὅμως, ὅπου ἐγνωρίσαμεν τὸ συμφέρον μας, ἐδέχθημεν πάλιν τὴν ὀρθόδοξον πίστιν τῶν πατέρων μας, τὴν ὁποίαν ποσῶς δέν ἀρνούμεθα, ἀλλ' εἴμεθα ἔτοιμοι νά ἀποθάνωμεν ὅλοι μας δι' αὐτήν. Ὁ δέ μιὰρός Καδῆς, βλέπων τὴν τόλμην τῶν Μαρτύρων καί γνωρίσας ὅτι εὐκόλα δέν ἠρνοῦντο τὴν πίστιν των, τότε ὥρισε καί τούς ἐφυλάκωσεν. Καί διὰ νά παγιδεύσῃ τὸν δεσπότην, ὅστις συνέπεσε νά εὐρεθῇ καί αὐτός εἰς τὸ Ἰεῦρι τῆς Σαμοθράκης, ἤρχισε μέν μέ ὑπόκρισιν φιλικὴν νά τόν ἐρευνᾷ τί ἔπρεπε νά κάμῃ εἰς τούς ὑβριστάς τῆς θρησκείας του, νά τούς θανατώσῃ ἢ νά τούς ἀπολύσῃ; Τοῦτο δέ ἐποίει, διὰ νά

μάθη εάν ὁ δεσπότης παρεκίνησε τοὺς ἁγίους εἰς τὸ μαρτύριον· καὶ εάν τὸν ἐσυμβούλευε νὰ τοὺς ἀφήσῃ δῆθεν καὶ μὴ τοὺς θανατώσῃ, νὰ τὸν καταδικάσῃ καὶ αὐτόν ὡς ὑπεύθυνον.

Ὁ Ἀρχιερεὺς, γνωρίσας τὸν δόλον τοῦ τυράννου, ἀπεκρίθη ὅτι οὐδεμίαν εἶδισιν εἶχε περὶ τῶν τοιούτων καὶ ὅτι εἰς τὴν ἐξουσίαν του εἶναι, εἴτε νὰ τοὺς θανατώσῃ τοὺς Μάρτυρας ἢ νὰ τοὺς ἀπολύσῃ, ὡς κριτὴς ὅπου εἶναι. Μὴ δυνηθεὶς λοιπὸν ὁ πανουργότατος νὰ ἀκούσῃ ἀπὸ τὸν Δεσπότην ἐκεῖνα ὅπου ἐπόθει, ἐμεθοδεύθη διὰ νὰ λάβῃ χρήματα ἀπὸ τοὺς Μάρτυρας, καὶ νὰ τοὺς ἀπολύσῃ. Ὅθεν καὶ τὸ κατώρθωσε καὶ ἀπέλυσε πρὸς καιρὸν τοὺς Μάρτυρας, καὶ ἀπεράσας εἰς Μάκρην, ἐκάθητο. Μετὰ δέ καιρὸν, ὅπου ἦλθεν ἓνας ὁμόφρων ἐκείνου τύραννος, μανικός, συνομώσας μέ αὐτόν ὁ ἐπάρατος, ἔκαμε καὶ ἔφερον τοὺς εὐλογημένους πέντε ὁμολογητὰς ἀπὸ τὴν Σαμοθράκην μέ βίαν· καὶ εὐθύς ὅπου ἦλθον ἐκεῖ, τὴν νύκτα ἐκείνην τοὺς ἀπέκλεισαν εἰς σκοτεινὴν φυλακὴν καὶ τοὺς πόδας των ἔκλεισαν εἰς τὸ τιμωρητικὸν ξύλον. Ἦτον δέ τότε ἡμέραι τῆς ἀθεμίτου νηστείας τῶν Τούρκων, λεγομένης παρ' αὐτῶν ῥαμαζάν. Διὸ καὶ τὴν ἡμέραν ὅλην ἐκείνην ἔμειναν κεκλεισμένοι. Τό δέ ἑσπέρας, ἀφοῦ ἔφαγον εἰς κόρον κατὰ τὸ ἔθος των, ὥρισεν ὁ τύραννος καὶ τοὺς ἐπαρρήσιασαν ἔμπροσθεν εἰς αὐτούς καὶ λέγει τους, μέ πρόσωπον σοβαρόν, ὅστις ἦτον τὸ γένος Ἀλβανός, σκληρός καὶ ἀπάνθρωπος.

«Λέγετέ μοι ποῖοί ἐστε;».

Ἀπεκρίθησαν οἱ Μάρτυρες μέ πρόσωπον ἱλαρόν:

«Ἡμεῖς, αὐθέντα, ἡμεῖθα Χριστιανοὶ ἀπὸ προγόνων μας, γεγεννημένοι καὶ ἀνατεθραμμένοι εἰς τὴν νῆσον Σαμοθράκην, καὶ ἐν καιρῷ τῆς καταδρομῆς τῆς πατρίδος μας ἐφόνευσαν βαρβαρικῶς οἱ ὁμόθησκοί σου τοὺς γονεῖς μας καὶ πωλήσαντες ἡμᾶς ὡς αἰχμαλώτους, παιδιά ὄντας μικρά, μᾶς ἐτούρκισαν οἱ αὐθένται μας· τώρα ὁμως, ὅπου ἤλθομεν εἰς ἡλικίαν νόμιμον καὶ ἐγνωρίσαμεν τὴν διαφορὰν τῆς ἀληθοῦς ἡμῶν προγονικῆς πίστεως, ἀποστραφέντες τὸ σκότος τῆς πλάνης, ὑπεστρέψαμεν πάλιν εἰς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας».

Ταῦτα ἀκούσας ὁ τύραννος, ἐθυμώθη ὅλος, καὶ πνέων πῦρ πρὸς τοὺς Μάρτυρας, λέγει τους:

«Πῶς ἀπετολμήσατε, ἀνόητοι, καὶ κατεφρονήσατε τὴν ἀληθινὴν πίστιν τῶν Ὁθωμανῶν, ἡ ὁποία, ἀφοῦ σᾶς ἐχάρισε τὴν παροῦσαν ζωὴν, ὅπου ἦσθε τότε, διὰ νὰ θανατωθῆτε, καθὼς καὶ οἱ γονεῖς σας, σᾶς ὑπόσχεται καὶ μετὰ θάνατον ἀγαθὰ πολλὰ πανευφρόσυνα;».

Οἱ δὲ Μάρτυρες ἀπεκρίθησαν ὅτι, «ἡμεῖς, ὦ Ἡγεμών, εἰς τό ἐξῆς δέν θέλομεν πλέον νά ζῶμεν ἀσεβῶς, ἀλλά προτιμῶμεν κάλλιον θάνατον πρόσκαιρον, παρά νά κολαζώμεθα αἰωνίως μέ ἐσᾶς εἰς αἰώνιον κόλασιν· τά δέ ὅσα καλά καί ἀγαθά μᾶς ὑπόσχεσθε ἔχετε αὐτά ἐσεῖς· διότι ἡμεῖς αὐτά δέν τά θέλομεν, ἀλλά μόνον τόν Χριστόν μας ἐπιθυμοῦμεν καί θέλομεν· ἐπειδή καί ἠπατήθημεν, ἀρνηθέντες τήν ἀληθῆ τοῦ Χριστοῦ πίστιν, ὅπου προξενεῖ ζωήν αἰώνιον τοῖς εἰς αὐτόν πιστεύουσι, διά τοῦτο ὁμολογοῦμεν σήμερον κατ' ἐνώπιον πάντων ὅτι Χριστιανοί ἡμεθα, Χριστιανοί ἐσμεν καί Χριστιανοί θέλομεν νά ἀποθάνωμεν, καί μήν ἐλπίζης ποτέ νά μεταβάλῃς τήν γνώμην μας».

Εἰς ταῦτα θυμωθεῖς ὁ τύραννος, ἐπρόσταξε τούς στρατιώτας νά φυλακώσουν τούς Μάρτυρας καί φέροντάς τους εἰς τήν φυλακήν, τάς μέν χειράς των ἔδεσαν ὀπισθεν, τούς δέ πόδας ἡσφάλισαν εἰς τό ξύλον καί ἔστεκον ὀρθοί· εἰς δέ τόν τράχηλόν των ἔδεσαν ἄλυσσον καί τό μέν σῶμα ἐκρέματο, οἱ δέ πόδες ἦσαν σφαλισμένοι εἰς τό ξύλον, ἐλεεινόν θέαμα. Καί οὕτως εὐρισκόμενοι εἰς τοιαύτην πικράν βάσανον, ἔχαιρον οἱ ἀοίδιμοι καί ἐδόξαζον τόν Θεόν, ὅπου τούς ἡξίωσε νά πάθωσι δι' αὐτόν, ψάλλοντες ὕμνους καταλλήλους καί εὐχόμενοι νά τούς βοηθήσῃ νά τελέσουν τόν δρόμον τοῦ μαρτυρίου καί οἱ πέντε ἀχώριστοι καί παραθαρρύνοντες ἕνας τόν ἄλλον νά ὑπομένωσι· καί εὐχαρίστουν τόν Κύριον, ὅπου δέν τούς ἄφησε νά ἀποθάνωσιν εἰς τήν ἀσέβειαν, καί ἔλεγον οἱ μακάριοι: «Μή φοβηθῶμεν, ἀδελφοί, θάνατον πρόσκαιρον, οὔτε νά δειλιάσωμεν βάσανα, ὅπου περνοῦν καί πηγαίνουσι. Τόν Θεόν ἄς φοβηθῶμεν, ὅπου δύναται καί μετά θάνατον νά κολάσῃ αἰώνια».

Ταῦτα καί ἄλλα ἔλεγον, συμπαραθαρρύνόμενοι, καί ἐδέοντο τοῦ Κυρίου νά τούς ἀξιώσει νά κοινωνήσουν τά ἄχραντα μυστήρια.

Κάποιοι δέ Χριστιανοί, ἀκούσαντες ἔξωθεν τῆς φυλακῆς ὅτι ἐπόθουν νά κοινωνήσουν οἱ Μάρτυρες, ἔλαβαν φροντίδα εἰς τοῦτο, παρηγορήσαντες τούς Μάρτυρας, καί τό ἀνήγγειλαν τῶν προεστώτων καί τοῦ ἱερέως τῆς κώμης, καί ἀπελθόντες οἱ προεστοί εἰς τόν Ἡγεμόνα, ἐπροσποιήθησαν ὅτι ἐγκαλοῦσαν τόν ἱερέα τῆς κώμης ὅτι δέν θέλει νά πληρώσῃ δύο χρόνων τά βασιλικά δοσίματα, καί νά τόν βιάσῃ νά τά πληρώσῃ. Ὅθεν ὥρισεν ὁ Ἡγεμών νά φυλακωθῇ ὁ ἱερεὺς μέ τούς Μάρτυρας· καί λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ μερίδας τοῦ Δεσποτικοῦ σώματος ἐκλείσθη εἰς τήν φυλακήν μέ τούς Μάρτυρας· καί τήν νύκτα ἐκείνην ἐξωμολόγησε τούς Ἁγίους καί τούς ἐκοινώνησε τά ἄχραντα μυστήρια.

Μετά τρεῖς ἡμέρας ἐπρόσταξεν ὁ τύραννος καί ἔφερον ἔμπροσθέν του τούς Μάρτυρας ἕναν καθ' ἓνα χωριστά νά τούς ἐξετάσῃ ὁ δόλιος. Καί πρῶτον μέν ἐξετάξε τόν

Μανουήλ, ὡς εἰδήμονα τῆς Ἀραβικῆς διαλέκτου, εἰς τὰ βιβλία τῆς μυσταῖς θρησκείας τοῦ Μωάμεθ ἀναγνώσαντα· καί ἤρχισε νά τοῦ λέγῃ, ὅτι νά ἀφήσῃ τήν τρέλλαν καί νά ἔλθῃ εἰς τόν ἑαυτόν του καί νά μή θελήσῃ νά θανατωθῇ οὕτως· ἢ κἂν ἅς ὁμολογήσῃ ὅτι εἶναι Τοῦρκος εἰς τό φανερόν, καί ἔπειτα ἅς εἶναι πάλι Χριστιανός. Ὁ δέ Ἅγιος πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη μέ θάρρος ὅτι νά μή χάνῃ τόν καιρόν του εἰς μάτην, ὅτι αὐτός, οὔτε μέ ἀλήθειαν, οὔτε μέ προσποίησιν, θέλει ὁμολογήσῃ ποτέ τήν ἀσέβειαν, ἐπειδή καί ἀπεφάσισε νά ἀποθάνῃ διά τό ὄνομα τοῦ Χριστοῦ· καί ἂν ἤθελε νά ζῇ, δέν ἤρχετο θεληματικῶς εἰς αὐτόν καί ὅτι ἡ γνώμη καί τῶν πέντε εἶναι μία καί ἡ αὕτη.

Εἶτα ἔφερε καί τόν Μιχαήλον, ὡς γεροντότερον, καί ἤρχισε νά τόν κολακεύῃ· ὁ ὁποῖος ἤλεγξε τόν τύραννον πολλά. Καί ἀπέδειξεν ὅτι ἀδύνατον ἦτον νά ἀρνηθῇ τόν Χριστόν καί νά πιστεύσῃ τόν Ἀντίχριστον, νά ἀφήσῃ τό φῶς καί νά δεχθῇ τό σκότος.

Τά αὐτά ἀπεκρίθησαν καί οἱ λοιποὶ τρεῖς.

Ὑστερον πάλιν κράζει τόν Μανουήλ καί τόν ἐκολάκευσε, λέγων ὅτι κρῖμα εἰς ἐσένα, ὁποῦ ἀνέγνωσες τὰ βιβλία τοῦ Προφήτου, νά μή γνωρίσῃς τήν ἀλήθειαν. Τότε ἤρχισε λαμπρᾷ τῇ φωνῇ ὁ Μανουήλ καί ἐκωμώδησε τήν πλάνην τοῦ Μωάμεθ, ὅτι ὅλα τὰ βιβλία των, καί μάλιστα τό Κοράνι, εἶναι μυθολογία καί πλάναι, καί γεμᾶτον φλυαρίαν, διδάσκον ἀσέλγειαν, ἀκαθαρσίαν καί πᾶσαν παρανομίαν. Διότι ἦτον γυμνασμένος εἰς τὰ Ἀραβικά καί εἰς τό λέγειν ἔμπειρος καί λόγιος, καί ἐμυκτήρισε φανερά τήν πλάνην τῆς θρησκείας τῶν Ἀγαρηνῶν.

Τότε ὥρισε καί τοὺς ἐφυλάκωσεν, καί ἐσυμβουλευθῇ τόν ἴδιον Καδῆν καί ἄλλους ἀξιωματικούς Τούρκους, οἱ ὅποιοι τόν ἐσυμβούλευσαν νά γράψῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τόν αὐθέντην τῆς ἐπαρχίας Βασάφ ἐφέντην, ὅστις ἦτο μυστικός γραμματεὺς τοῦ Σουλτάν Μαχμούδ, πρὸς τόν ὁποῖον ἔγραψεν ὅλα τὰ τῶν Μαρτύρων ἀκόλουθα, καί ὅτι, τουρκίσαντες πρῶτον, ἠρνήθησαν τήν θρησκείαν των καί ὕβριζον παρῤῥησίᾳ τόν Προφήτην καί θρήσκευμα, μυκτηρίζοντες τήν πλάνην των.

Ἔως λοιπόν νά ἔλθῃ ἡ ἀπόκρισις ἀπὸ Βασιλεύουσας, εἰς διάστημα ἡμερῶν εἴκοσι καί τριῶν εὐρίσκοντο οἱ Ἅγιοι φυλακωμένοι καί ἄγευστοι τροφῆς παντελῶς, καί ὑστερημένοι πάσης σωματικῆς παρακλήσεως, ταλαιπωρούμενοι καί παιδευόμενοι εἰς τό τιμωρητικόν ζύλον οἱ ἀείμνηστοι. Καί ὡς ἤλθεν ἡ ἀπόφασις ὅτι νά θανατωθῶσι μέ τόν πλέον πικρότατον θάνατον, ὡς ὕβρισταί καί καταφρονηταί τῆς θρησκείας των, ὅθεν ἐπρόσταξεν ὁ ἀπάνθρωπος τύραννος καί ἔκαμαν ἀγκυλωτά περόνια σιδηρᾶ, λεγόμενα παρ' αὐτοῖς τσεγέλια, τὰ ὁποῖα

ἐκάρφωσαν εἰς ξύλα, ὡσάν καταπέλτην, καί τά ἡτοίμασαν νά ρίψουν εἰς αὐτά τοὺς Ἁγίους ἀνηλεῶς οἱ αἰμοβόροι καὶ θηριόγνῳμοι.

Καί τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν ἤρπασαν οἱ δῆμιοι ἀπὸ τὴν φυλακὴν τὸν Μάρτυρα Μιχαήλον, ὡς γεροντότερον, ἔφερον εἰς τὸ μέσον τοῦ παζαρίου καὶ τὸν ἐβίαζαν νά σαλαβατίσῃ. Ὁ δὲ Μάρτυς ἀπεκρίνατο ὅτι ἦτον Χριστιανός καὶ δέν ἠρνεῖτο τὴν πίστιν του, ἀλλ' ὕβριζε τὴν θρησκείαν των ἄφοβα. Ὅθεν θυμωθέντες οἱ δῆμιοι, ἐβγαλαν τὰ ξίφη των καὶ τὸν κατέκοψαν εἰς λεπτά, ἱστάμενον ὀρθιον καὶ εὐχόμενον τὸν ἀοίδιμον· καὶ οὕτως ἔλαβεν τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου πρῶτος τῶν ἄλλων ὁ μακάριος· ἦτον δὲ ἡμέρα ἕκτη τοῦ Ἀπριλίου, ἡ Δευτέρα τοῦ Θωμᾶ.

Τὴν αὐτὴν ὥραν ἐβγαλαν καὶ τοὺς λοιποὺς τέσσαρας Μάρτυρας ἐκ τῆς φυλακῆς καὶ τοὺς ἀπέρασαν ἐπίτηδες διὰ μέσου τῆς ὁδοῦ, ὅπου ἔκειντο τὰ τμήματα τοῦ νεκροῦ σώματος τοῦ Ἁγίου Μιχαήλου, καὶ ἰδόντες αὐτόν οἱ Ἅγιοι τελειοῦσθαι, εὐχαρίστησαν τὸν Θεόν, ὅπου τὸν ἡξίωσε νά τελειώσῃ τὸν δρόμον τῆς ἀθλήσεως· καὶ λαβόντες θάρρος ὅτι θέλημα Θεοῦ εἶναι νά μαρτυρήσωσιν, ἐπορεύοντο τὴν ὁδὸν τῆς ἀθλήσεως, χαίροντες, καὶ φθάσαντες εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης, τοὺς μὲν Ἅγιον Θεόδωρον καὶ μέγαν Γεώργιον τοὺς ἐκρέμασαν, καὶ οὕτως ἔλαβον καὶ αὐτοὶ τὸν στέφανον τῆς ἀθλήσεως.

Τὸν δὲ πολυπαθὴ Μανουήλ, τὸν ἐλέγξαντα τὴν πλάνην των παρρήσιᾶ ἐκ τῶν βιβλίων των, ὡς ἐπίσημον καὶ λόγιον, ἔφερον εἰς τὸ ξύλον τῆς καταδίκης, ὅπου εἶχασιν τὰ τσεγέλια. Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἅγιος παρεκάλει νά τὸν ἀφήσωσιν ὀλίγον νά προσευχηθῇ· ἀλλὰ δέν ἠθέλησαν οἱ ἀνηλεεῖς· μόνον τὸν ἐβίαζον ἢ νά σαλαβατίσῃ ἢ νά ἀναβῇ εἰς τὴν σκάλαν, ὅπου ἡτοίμασαν, νά ριφθῇ εἰς τὰ τσεγέλια. Τότε ὁ Ἅγιος κατηράσατο τὸν δῆμιον, λέγων: «ὦ μιαιώτατε καὶ ἀσεβέστατε, σύ καὶ ὅλον τὸ γένος σου δέν ἐγνωρίσατε ὅτι ἡμεῖς θεληματικῶς παραδίδομεν τὸν ἑαυτὸν μας εἰς θάνατον διὰ τὴν εὐσέβειαν τῆς πίστεώς μας καὶ μᾶς βιάζετε νά ἀσεβήσωμεν, ἀσεβέστατοι; Ὁ Θεός αὐτός, διὰ τὸν ὅποιον ἀποθνήσκομεν σήμερον, νά σᾶς ἐκδικηθῇ καὶ νά σᾶς δώσῃ τὰ ἐπίχειρα τῆς κακίας σας μέ ἀμοιβὴν δικαίαν». Ταῦτα εἰπόντος τοῦ Μάρτυρος, τὸν ἔσπρωξεν ὁ δῆμιος, καὶ πεσὼν εἰς τὰ τσεγέλια, ἐκαρφώθη σταυροειδῶς, ὡς τὰ εἶχασιν ἐπίτηδες, δύο ἥλους εἰς τὸ στῆθος, δύο εἰς τὴν κοιλίαν καὶ ἕτερον εἰς τὸ μέσον.

Ὡσαύτως ἐρρίψαν καὶ τὸν μακάριον μικρὸν Γεώργιον, καὶ πεσὼν, ὃ τοῦ θαύματος! ἐκλιναν τὰ καρφία ὡς μόλυβδος καὶ δέν ἐκαρφώθη εἰς αὐτά τὸ σῶμα τοῦ Ἁγίου· ὅθεν ἔσυρον τὸν Ἅγιον ἐπάνω πάλιν καὶ ἔφερον τὸν χαλκέα (κατσίβελον) καὶ τὰ ἐσφυροκόπησε καὶ ἐσίασαν, καὶ ρίψαντες τὸν Ἅγιον ἐπάνω εἰς τὰ σουβλῖα ἐκεῖνα, ἐπέβη ὁ δῆμιος καὶ τὸν ἐπάτει

ἄνωθεν τῶν νότων τοῦ Μάρτυρος, διά νά προσηλωθῇ. Καί οὕτως, ὁ μέν Μανουήλ συντόμως παρέδωκε τήν ἀγίαν του ψυχὴν εἰς χεῖρας Θεοῦ, ὁ δέ Γεώργιος ἔμεινε ζῶν, προσηλωμένος ὥρας εἴκοσι τέσσαρας μέ ὁδύνην ἀφόρητον.

Οἱ δέ Χριστιανοί ἐκεῖνοι, ἐλθόντες τήν νύκτα ἐκείνην, ἐπαρηγόρουν τόν Μάρτυρα νά ὑπομένη τήν βάσανον, διά νά στεφανωθῇ ὁμοῦ εἰς τοὺς λοιπούς καί αὐτός. Ἐβαπτον δέ παπύρους, ἥτοι βαμβάκια, ἀπό τὰ αἵματα τῶν Ἀγίων πρὸς ἁγιασμόν τους, διά τῶν ὁποίων πολλοί ἀσθενεῖς ἐθεραπεύθησαν, οὐ μόνον Χριστιανοί, ἀλλὰ καί πολλαί γυναῖκες τῶν ἀσεβῶν Τούρκων. Καί ἐδέοντο τοῦ Θεοῦ νά βοηθήσῃ τῷ Μάρτυρι, ἐπαρεκάλουν δέ καί τόν Ἅγιον νά δεηθῇ ὑπὲρ αὐτῶν, νά παύσῃ ἡ πανώλης νόσος, ὅπου ἀπέθνησκον τότε οἱ ἄνθρωποι σωρηδόν εἰς τήν Μάκρην.

Ἀφ' οὗ δέ ἐτελείωσεν καί αὐτός ὁ μακάριος, ἠναγκάσθη ὁ τύραννος νά ἀρθώσῃ τὰ λείψανα τῶν Ἀγίων, διότι ἔμελλε τήν ἡμέραν ἐκείνην νά περάσῃ ἐντεῦθεν ὁ Μουσταφᾶ Πασσᾶς, διά τῆς Μάκρης, καί νά μὴν ἰδῇ τοὺς Μάρτυρας κρεμαμένους, καθ' ὅτι αὐτός δέν ἔδωκε γνώμην εἰς τόν φόνον τῶν Μαρτύρων. Ὅθεν, ἐλθόντες οἱ δήμιοι, τῶν μέν τεσσάρων Ἀγίων τὰ λείψανα κατέβασαν τῶν σχοινίων καί τσεγελίων, ἐπὶ δέ τόν πολυάθλον Γεώργιον ἐλθόντες, ὡς εἶδον αὐτόν ἔτι ζῶντα, ἐπυροβόλησεν αὐτόν εἷς ἐξ αὐτῶν τῶν δημίων εἰς τήν κεφαλὴν τοῦ Μάρτυρος μέ πιστόλι, καί οὕτως ἐτελειώθη καί αὐτός ὁ ἀοίδιμος.

Τότε οἱ Χριστιανοί, λαβόντες ἄδειαν, ἔλαβον τὰ λείψανα τῶν Μαρτύρων καί ἐνεταφίασαν αὐτὰ ἐντίμως εἰς τό ἴδιον μέρος. Λοιπὸν τότε καί οἱ αἰμοβόροι ἐκεῖνοι τύραννοι ἔλαβον παρὰ Θεοῦ τήν ἐκδίκησιν. Καί ὁ μέν δήμιος, ὅπου δέν ἄφησε τόν Ἅγιον Μανουήλ νά προσευχηθῇ, ἀλλὰ τόν ἔσπρωξεν εἰς τὰ τσεγέλια, μετὰ τήν τρίτην ἡμέραν, κρουσθεὶς ἀπὸ τήν πανώλην νόσον, ἀπερρίψε τήν μιανάν του ψυχὴν. Τοῦ δέ ἐτέρου δημίου τό πρόσωπον ἐστράφη εἰς τό ὀπίσω, καί ἔμεινε θέαμα ἐλεεινόν εἰς τοὺς ὀρώντας.

Ὁ δέ τύραννος, ὀνομαζόμενος Τζελάλ Μπέης, ἐθανατώθη καί αὐτός μέ τόν ἀκόλουθον τρόπον: Ὁ Σουλτᾶνος Μαχμούτ ὠργίσθη τόν Βασάφ Ἐφέντην, ὅπου ἔδωκε τήν ψῆφον νά θανατώσουν τοὺς Μάρτυρας, καί τόν ἐξώρισεν εἰς Βάρναν, καί ἐκεῖ τόν ἀπεκεφάλισαν κακῶς· ὁμοίως καί τόν πενθερόν του Παρτάφ Ἐφέντην εἰς τήν Ἀδριανούπολιν. Τότε προσκληθεὶς καί ὁ αἰμοβόρος Ἡγεμών, ἐκεῖνος ὁ Ἀλβανός, διά νά δώσῃ λογαριασμόν τῆς ἡγεμονίας τῆς Μάκρης, καί κακῶς ἐφονεύθη καί αὐτός ὁ μιάρός. Καί ἐτελειώθη ἡ προφητεία τοῦ Ἀγίου Μανουήλ, ὅπου κατ' αὐτῶν ἐπροφήτευσεν.

Τοῦτο εἶναι, ἀδελφοί ἐν Χριστῷ, τό μαρτύριον τῶν Ἁγίων. Οὕτως ἠρίστευσαν καί ἐνίκησαν κόσμον καί κοσμοκράτορα, καί τώρα χαίρονται αἰωνίως ἐν οὐρανοῖς καί ἀγάλλονται. Διότι μέ τό νά ἐκαθάρισαν τόν ἑαυτόν των διά μέσου τῆς ἀγιότητος ἐγιναν ναοί τοῦ Θεοῦ ζῶντος, καί μέ τό νά ἐκαταπάτησαν ὡς σκύβαλα ὅλου τοῦ κόσμου τά πράγματα ἐγιναν ἄξιοι τῆς δωρεᾶς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὅθεν, ἀκολούθως ἐνοικήσας ὁ Θεός εἰς αὐτούς, ἐγιναν θαυμαστοί τῇ ἀληθείᾳ καί ζῶντες ἔτι καί μετά θάνατον· διότι δέν ἐδυνήθησαν νά τούς νικήσουν, οὔτε προσβολαί τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν, οὔτε ἡ τυραννίς καί μανία τῶν ἀσεβῶν, οὔτε πειρασμοί ἀναρίθμητοι ἔσωθεν καί ἔξωθεν, ὅπου τούς ἠκολούθησαν, διά τῶν ὁποίων ἐγιναν μιμηταί τῶν παλαιῶν ἐκεῖνων μεγάλων Μαρτύρων.

Αὐτά εἶναι τά ἥρωϊκά ἀγωνίσματα τῶν πανενδόξων πέντε νεοφανῶν Μαρτύρων, οἵτινες εἶναι τῆς Σαμοθράκης βλαστήματα, Μάκρης τό καύχημα, Θράκης καί Μακεδονίας καί Κύπρου σεμνολόγημα, Μαρτύρων ἡ δόξα, ὀρθοδόξων τό κλέος, τῶν πιστῶν ἡ καλλονή, τῶν ἁμαρτωλῶν οἱ προστάται, καί ἐξαιρέτως τῆς πατρίδος αὐτῶν μέγα καί σεμνόν καί περιφανέστατον ἐγκαλλώπισμα, καί πρέπει νά τούς μιμῶνται οἱ συμπατριῶται αὐτῶν εἰς τόν ζῆλον τῆς πίστεως, εἰς τήν προθυμίαν, εἰς τούς ἀγῶνας, εἰς τήν ὁμόνοιαν καί ἀγάπην, ὅπου ἀνάμεσά τους εἶχας καί δέν ἐχωρίσθησαν ἕως θανάτου. Κανένας τους δέν ἐψεύσθη νά ἀφήσῃ, καθὼς ὁ λιποτάκτης τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα, ὅπου ἔδραμεν εἰς τό λουτρόν καί ἐκολάσθη. Ὅλοι κοινῶς πρέπει νά ἔχωσιν ἔμπροσθέν των παράδειγμα τούτους τούς ἀοιδίμους πεντάθλους Μάρτυρας, διά νά τούς ἔχωσι βοηθούς, ὑπερασπιστάς καί προστάτας εἰς κάθε περίστασιν, ὅπου ἤθελον τούς ἐπικαλεσθῶσι. Καί νά ἰκετεύσωσι τήν Ἁγίαν Τριάδα, ἵνα εἰς μέν τήν παροῦσαν ζωὴν χαρίζῃ εἰς αὐτούς ὅλους πάντα τά πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα, εἰς δέ τήν μέλλουσαν νά τούς ἀξιῶσῃ τῆς αἰωνίου μακαριότητος.

Χαίρετε λοιπόν, χαίρετε, καί πάλιν λέγω χαίρετε, μεγαλομάρτυρες τοῦ Χριστοῦ πεντάριθμοι υἱοί κατὰ χάριν ἀληθοῦς τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ, ὡσάν ὅπου ἐφάνητε ἄριστοι νικηταί τῶν αἰσθητῶν καί νοητῶν ἀντιπάλων ἐχθρῶν τῆς ἀληθοῦς καί ἀκραιφνοῦς ἡμῶν πίστεως. Καί διά τῶν πόνων ὑμῶν, ἀγώνων καί αἱμάτων, ἐδοξάσθητε ἔμπροσθεν τοῦ τιμαλφεστάτου θρόνου τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ, εὐφραινόμενοι, δοξολογοῦντες μετά πασῶν τῶν νοερῶν δυνάμεων τήν μίαν καί μόνην τῆς τριλαμποῦς θεότητος Ἀρχὴν ὑπεράρχιον καί βασιλείαν, καί σᾶς παρακαλοῦμεν ἡμεῖς, οἱ εἰς τά τέλη τῶν αἰώνων τούτων καταντήσαντες καί πανταχόθεν καταπονούμενοι καί καταπιεζόμενοι ἀπό πολυπλόκους πειρασμούς τοῦ κόσμου καί κινδύνους ἀλλεπαλλήλους, νά πέμπετε διά τῶν ὑμῶν μεγάλων πρεσβειῶν οὐρανόθεν πρὸς

ἡμᾶς δύναμιν καί βοήθειαν, νά ὑποφέρωμεν τούς πειρασμούς τοῦ κόσμου, τόν ζυγόν τῆς δουλείας, τάς θλίψεις τῶν αἰσθητῶν καί νοουμένων ἐχθρῶν καί νά συντρίβωμεν τά νοητά τῶν παθῶν καί ἁμαρτημάτων εἰδῶλα τῆς σελήνης, ὅπου καθ' ἐκάστην ὥραν εἰς τόν νοῦν ἀναφύονται, καί νά ἀξιωθῶμεν τυχεῖν τῆς οὐρανίου ἀπολαύσεως ταῖς εὐπαρήσιαστοις εὐχαῖς καί πρεσβείαις ὑμῶν. Χάριτι καί φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καί τό κράτος εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Πηγή: Κοσμᾶ Μυρτίλου Ἀποστολίδου, «Λόγος διηγηματικός καί ἐγκωμιαστικός εἰς τούς Ἁγίους πέντε Νεομάρτυρες τούς ἐκ Σαμοθράκης», *Θρακικά* 16 (1941) 354-365.

Δημοσιεύτηκε στον τόμο: Κωστή Κοκκινόφτα, *Κύπρος και 1821*, Λευκωσία 2021, σ. 322-351.